

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет – економіки, бізнесу і контролю
Кафедра – економічної теорії та фінансово – економічної безпеки
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 051 Економіка
Освітня програма – Економіка підприємства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: «Система забезпечення безпеки інвестиційної діяльності банку»

ШИФР КРМ. ЕТтаФЕБ.1.939.03-1.1

Здобувач Назаренко Аркадій Олегович
(ПБ)

Керівник: к.е.н., доц. Згадова Н.С.
(науковий ступень, вчене звання, ПБ)

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від _04.12. 2023 р., протокол № 5

ЕТтаФЕБ _____ Наталія ЗГАДОВА

Назва кафедри (підпис)

Одеса – 2023 р.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ І
МЕНЕДЖМЕНТУ ім.Г.Е.Вейнштейна

Факультет – економіки, бізнесу і контролю
Кафедра – економічної теорії та фінансово – економічної безпеки
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 051 Економіка
Освітня програма – Економіка підприємства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

« _____ » _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

здобувача

Назаренко Аркадія Олеговича

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

1. Тема роботи: «Система забезпечення безпеки інвестиційної діяльності банку» затвердженою наказом ОНТУ від 05.12.2022. р. № 939-03.
2. Термін задачі здобувачем закінченої роботи 12.12.2023 р.
3. Вихідні дані роботи: Нормативно-правові та законодавчі акти з теми дослідження, матеріал наукових та методичних публікацій. Звітні, статистичні данні та власні спостереження.
- 1) Зміст кваліфікаційної роботи магістра. Вступ. Теоретичний аспект інвестиційної діяльності та банківської безпеки в національному економічному розвитку України. Аналіз оцінки інвестиційної діяльності комерційних банків. Шляхи підвищення ефективності інвестиційної роботи банків та напрями вдосконалення управління ризиками. Висновки та пропозиції. Список використаної літератури. Додатки.
4. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) таблиць – 8, рисунків – 3.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів проекту, що стосуються їх:

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

6. Дата видачі завдання 05.12.2022

Керівник _____ к.е.н., доц. Згадова Н.С.
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____ Назаренко А. О.
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання наукових джерел і нормативно – правової документації для виконання кваліфікаційної роботи магістра	05.12- 23.03.2023	Виконано
2	Теоретичний аспект інвестиційної діяльності та банківської безпеки в національному економічному розвитку України	24.03- 10.05.2023	Виконано
3	Аналіз оцінки інвестиційної діяльності комерційних банків	11.05- 20.07.2023	Виконано
4	Шляхи підвищення ефективності інвестиційної роботи банків та напрямів вдосконалення управління ризиками	21.07- 19.09.2023	Виконано
5	Висновки. Список використаної літератури	20.09- 02.10.2023	Виконано
6	Оформлення кваліфікаційної роботи	03.10- 05.11.2023	Виконано

Керівник _____ Згадова Н.С.
(підпис)

Здобувач-дипломник _____ Назаренко А. О.
(підпис)

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ. Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник _____ / Назаренко А. О./
Підпис

Зміст		
		Стор.
	ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	6
	1.1. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків в Україні	6
	1.2. Банківська система України як складова національної та світової економіки. Правовий аспект	15
	1.3. Безпека в банківській діяльності	25
РОЗДІЛ 2	АНАЛІЗ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	
	2.1. Аналіз інвестиційної діяльності комерційних банків України	31
	2.2. Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Ощадбанк»	38
	2.3. Аналіз та оцінка інвестиційної діяльності АТ «СЕНС БАНК»	45
РОЗДІЛ 3	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ РОБОТИ БАНКІВ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	
	3.1. Управління ризиками інвестиційної діяльності банків України в умовах розвитку інформаційної економіки	53
	3.2. Методичні рекомендації щодо забезпечення банківської безпеки	65
	3.3. Шляхи підвищення ефективності інвестиційних операцій	73
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	79
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	83
	ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми. Поточна економічна ситуація в країні, очікування кризи під час пандемії, посилення фінансової нестабільності в глобальному просторі мають значний вплив на розвиток банківської системи України, де періодично виникають проблеми прибутковості, фінансової стабільності та ліквідності. Діяльність банків залежить від впливу зовнішніх факторів і зазнає великого впливу факторів зовнішнього середовища, тому слід враховувати динамічність усіх змін.

Усі фактори, що впливають на діяльність банку, вимагають від керівництва банку прийняття виважених та ефективних рішень, а також проведення фінансової політики та інвестиційної діяльності, що, у свою чергу, потребує фінансового планування, яке сприяє стабільній діяльності.

Студент	Назаренко А.О.			КРМ. ЕТтаФЕБ.1.939.03-1.1		
Консультант						
				Текстова Частина	Стандарт	Стор.
Керівник	Згадова Н.С.				3	90
Зав.каф.	Згадова Н.С.			ОНТУ		

Якість фінансової політики в банках визначає їх ефективність, темпи розвитку, конкурентоспроможність на банківському ринку та фінансову стійкість.

Розробці проблематики розробки фінансової політики присвячені фундаментальні роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема такі вчені як Чайковська В.П., Майорова Т.В., Парфенюк М.В., Драгалюк Б.В., Ушаков В.Я., Барабанова І.Ю., Реверчук С.К., Савчук В.П., Овчарова Т.А. та інші, які досліджували процес безпеки інвестиційної діяльності фінансових установ та банків.

Проте недостатньо вивченими залишаються питання щодо управління системою безпеки інвестицій банку. Проблема управління фінансовою політикою в банківській справі є основою для визначення основних напрямів її вдосконалення.

Актуальність цих невирішених питань зумовила вибір теми магістерської кваліфікаційної роботи, визначила її мету, завдання та зміст.

Мета дослідження. Основною метою кваліфікаційної роботи є дослідження стану безпеки інвестиційної діяльності банку, розробка та обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій управління фінансовою політикою банку з метою підвищення стабільності роботи. Запропонували можливі рішення та визначити поточні проблеми.

Для досягнення визначеної в роботі мети поставлено та вирішено такі завдання:

- розкрити сутність теоретичного аспекту інвестиційної діяльності та банківської безпеки в національному економічному розвитку України;
- здійснено аналіз оцінки інвестиційної діяльності комерційних банків;
- – проаналізувати основні фінансово-економічні показники діяльності банків;
- визначено напрями удосконалення управління ризиками та шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності банків;
- охарактеризовано методичні рекомендації щодо забезпечення банківської безпеки;

- запропоновано шляхи підвищення ефективності інвестиційних операцій.

Об'єктом дослідження вважається процес управління інвестиційною діяльністю кредитних, фінансових установ і банків.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних підходів щодо вдосконалення процесу управління безпеки інвестиційної діяльності банку.

Методи дослідження. Методологічною базою роботи є сукупність прийомів, принципів, методів наукових досліджень, зокрема: наукового узагальнення (при визначенні сутності понять та систематизації їх складових); класифікаційно-аналітичний та логічного узагальнення (для з'ясування сутності, завдань, функцій фінансової політики та інвестування); аналізу та синтезу (для деталізації об'єкта досліджень та поєднання відокремлених елементів у цілісне явище); індукції та дедукції (з метою теоретичного поглиблення уявлень про фінансову політику банківської установи); економіко-статистичний аналіз (для з'ясування дослідження зміни фінансових показників банку); табличний та графічний – для подання розрахунків та результатів у візуально-графічній формі; економіко-математичного моделювання - для дослідження впливу чинників на формування ефективної системи управління фінансовою політикою банку.

Розрахунки здійснювались на персональному комп'ютері з використанням програмних пакетів Microsoft Excel for Windows.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення кваліфікаційної роботи можуть бути використані при формуванні й реалізації безпеки інвестиційної політики в банківських і кредитних установах.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

1.1. Теоретичні основи інвестиційної діяльності банків в Україні

Банківська система є основою сучасної економіки. Успішна діяльність будь-якого банку великою мірою визначається колом операцій і послуг, які він пропонує своїм клієнтам. Інвестування є відносно окремою та самостійною сферою банківської діяльності. Банки як учасники інвестиційного процесу повинні забезпечувати ефективне управління значними фінансовими ресурсами як у власних інтересах, так і в інтересах інших суб'єктів національної економіки.

Основи інвестиційної діяльності банків в Україні ґрунтуються на законодавстві, нормативно-правових актах та принципах фінансового ринку. Основні аспекти інвестиційної діяльності банків в Україні включають:

Законодавче регулювання. Закон "Про банки та банківську діяльність": Цей закон визначає основи функціонування банків в Україні, включаючи їхню інвестиційну діяльність.

Законодавство про фінансові послуги: Діяльність банків також регулюється рядом законів та нормативно-правових актів, які стосуються фінансових послуг.

Види інвестиційних послуг: Інвестиційне банківське обслуговування: Банки можуть надавати послуги управління активами, інвестиційний консалтинг, брокерське обслуговування тощо.

Фондові операції: Банки можуть здійснювати фондові операції на фінансових ринках.

Управління ризиками: Кредитний ризик: Банки повинні оцінювати кредитоспроможність клієнтів, яким надають фінансову підтримку.

Маркетинговий ризик: Управління змінами на фінансових ринках та їх впливом на інвестиційні портфелі банків.

Доступ до фінансових ринків: Участь у міжнародних фінансових операціях: Банки можуть здійснювати операції на міжнародних фінансових ринках та взаємодіяти з міжнародними фінансовими інститутами.

Фінансові інструменти: Акції, облігації, деривативи: Банки можуть використовувати різноманітні фінансові інструменти для інвестування та здійснення різноманітних операцій на фінансових ринках.

Клієнтські фінансові послуги: Інвестиційні поради: Банки можуть надавати клієнтам інвестиційні поради та управління інвестиційними портфелями.

Іпотечне кредитування: Банки можуть фінансувати іпотечні проекти та надавати клієнтам іпотечні кредити.

Контроль та аудит: Внутрішній та зовнішній аудит: Банки повинні здійснювати контроль і проводити аудит своєї інвестиційної діяльності для дотримання внутрішніх і зовнішніх стандартів.

Звітність: Звіти перед регуляторами: Банки повинні регулярно звітувати перед національним банком та іншими регуляторами щодо своєї інвестиційної діяльності та фінансового стану.

Важливо відзначити, що інвестиційна діяльність банків в Україні піддається строгому регулюванню та нагляду для забезпечення фінансової стабільності та захисту інтересів вкладників та фінансового ринку в цілому.

Світовий досвід свідчить, що країни не в змозі розвивати свою економіку без залучення та ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи приватний, державний чи іноземний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів і послуг. Крім того, інвестиції, зазвичай, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дають змогу вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду [5].

Інвестиції є необхідною умовою розвитку ринкової економіки. Саме інвестиції створюють виробничий потенціал на базі найновіших досягнень

науки і техніки, визначають конкурентні позиції суб'єктів господарювання країн на внутрішньому та зовнішньому ринках. Найбільшими інвесторами є комерційні банки. Варто зазначити, що "банківські інвестиції" є похідною категорією від "інвестицій" та втілюють у собі істотні риси інвестицій взагалі, проте мають специфічні видові форми свого прояву [10].

Твердження, що інвестиції є необхідною умовою розвитку ринкової економіки, відображає загальноприйнятту думку серед економістів і фахівців у галузі фінансів та економіки. Інвестиції грають важливу роль у стимулюванні економічного росту та створенні умов для розвитку підприємництва.

Ключові аспекти, які вказують на необхідність інвестицій у ринковій економіці:

- стимулювання виробництва та інновацій - інвестиції надають підприємствам фінансові ресурси для розширення виробництва та впровадження нових технологій;
- створення робочих місць та підвищення продуктивності - створення нових робочих місць, що підвищення рівня зайнятості та соціальну стабільністьта фінансування виробничих потужностей та технічного оновлення за допомогою інвестицій, що впливає на рівень життя;
- розвиток інфраструктури та залучення іноземних інвесторів - інвестиції в транспортні мережі, енергетику, комунікації, а також залучення іноземних інвестицій;
- покращення фінансового ринку - сприяють розвитку фінансового ринку, забезпечуючи доступ до кредитів, ринків капіталу та інших фінансових послуг.

Інвестиції є важливим елементом розвитку будь-якої економіки, зокрема ринкової. Вони сприяють створенню умов для економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та поліпшення якості життя громадян. Однак важливо також враховувати необхідність ефективного управління інвестиціями та контролю за їхнім використанням для досягнення найкращих результатів.

Нині немає єдиного підходу до визначення поняття "банківські інвестиції". Прихильники вузького підходу дотримуються думки, що банківські інвестиції пов'язані лише з операціями з цінними паперами. Так, наприклад, А.В. Череп та О.Ф. Андросова подають таке визначення банківських інвестицій – це вкладання коштів у цінні папери з терміном погашення понад один рік, що мають за мету прибутку [56].

Інші ж автори вважають за доцільне широке тлумачення терміну "банківські інвестиції". Під банківськими інвестиціями традиційно розуміють всі напрямки розміщення ресурсів комерційного банку, а також операції з розміщення грошових коштів на певний термін з метою набуття доходу. У першому випадку до інвестицій відносять весь комплекс активних операцій комерційно-го банку, у другому – тільки його термінову складову [15].

Під банківськими інвестиціями передусім розуміють інвестиції, які здійснюються комерційними банками як суб'єктами інвестиційної діяльності.

Банківські інвестиції - це інвестиції, які банки роблять для забезпечення прибутковості своїх активів та забезпечення фінансової стійкості. Це може включати в себе різні види фінансових інструментів і операцій.

Банківські інвестиції опосередковують процес використання тимчасово вільних грошових капіталів у вигляді фінансування (кредитування) капіталовкладень або іншої форми вкладень у реальні активи інвестиційних товарів без- посередньо для обслуговування процесу відтворення. Вони характеризуються пропозицією грошових фондів з боку банківської системи, котра є як продавцем, і попитом на ці фонди з боку потенційних учасників інвестиційної діяльності як покупців банківських інвестицій [14].

Якщо розуміти інвестиції як вкладення капіталу з метою подальшого його примноження, то з погляду банку приріст капіталу повинен бути достатнім для того, щоб компенсувати комерційному банку відмову від використання наявних фінансових ресурсів для вкладення в інші альтернативні інструменти на фінансовому ринку, винагородити його за

ризик і відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому інвестиційному періоді [1].

Метою банківських інвестицій є отримання прибутку для банку, забезпечення ліквідності та мінімізація ризиків. Однак, оскільки банки грають важливу роль у фінансовій системі, їхні дії часто регулюються законодавством для забезпечення стабільності та безпеки фінансової системи.

Тобто, в умовах ринкового господарювання банки становлять основу фінансової системи країни, будучи основним каналом передачі грошових коштів від тих, хто їх зберігає, до тих, хто їх інвестує [21]. Потреба залучення коштів в економіку створює об'єктивні передумови для активного залучення банківських інвестицій на тривалі строки [2].

Інвестиційна діяльність банків – це практична діяльність банківських установ щодо реалізації різних форм інвестицій задля отримання доходу, соціального ефекту, підтримки певного рівня ліквідності та платоспроможності чи інших цілей банку. Метою інвестиційної діяльності комерційних банків є забезпечити собі збереження коштів, диверсифікацію (розподіл банківських активів між різними об'єктами вкладів з метою зниження ризику можливих втрат капі- талу чи доходів від нього), доход і ліквідність [6].

До занять інвестиційною діяльністю банків спонукають такі причини: розширення дохідної і клієнтської бази; банківське інвестування сприяє максимізації дохідності, ліквідності та платоспроможності; висока ризиковість кредитних операцій і прагнення оптимізувати оподаткування банківських доходів [10]. Інвестиційна діяльність забезпечує банкам певну гарантію доходності та виживання на ринку [8].

На погляді І.О. Лютого, є два аспекти інвестиційної діяльності банків: перший – це власне інвестиційна діяльність банку, спрямована на збільшення доходів банку, а другий – інвестиційна діяльність із позицій розвитку економіки, спрямована на забезпечення безперервності процесу відтворення основних засобів і отже, – на процес суспільного відтворення

загалом [19].

Управління банківськими інвестиціями означає:

- по-перше, встановлювати оптимальну часову та просторову структуру, а також обсяги банківських інвестицій;
- по-друге, підвищувати ефективність банківської інвестиційної діяльності з метою зменшення витрат і отримання високих результатів;
- по-третє, розробляти нові банківські інвестиційні продукти, які б користувалися попитом і змогли б забезпечити банку максимальний прибуток;
- по-четверте, підбирати для банківської інвестиційної діяльності висококваліфікований персонал та ефективно його використовувати [10].

Аналіз інвестиційного клімату в країні – це перший етап управління інвестиціями на рівні банку. Він включає в себе розроблення таких прогнозів: динаміки валового внутрішнього продукту, національного доходу та обсягів виробництва промислової продукції; динаміки розподілу національного доходу (нагромадження і споживання); розвитку приватизаційних процесів; державно-го законодавчого регулювання інвестиційної діяльності; розвитку окремих інвестиційних ринків, особливо грошового і фондового. Наступний етап – вибір конкретних напрямів інвестиційної діяльності банку з врахуванням стратегії його економічного та фінансового розвитку. На цьому етапі банк визначає галузеву спрямованість своєї інвестиційної діяльності, а також основні форми інвестування на окремих етапах діяльності [9].

Економічна суть інвестиційної діяльності банку зводиться до фінансових інвестицій (довгострокові цінні папери, паї, частки, вкладення у статутні капітали тощо) та реальних інвестицій (матеріальні та нематеріальні активи) [2].

У практичній діяльності багатьох зарубіжних і вітчизняних банків фінансові інвестиції є пріоритетним напрямом інвестування, оскільки банківський бізнес – це, передовсім, фінансова діяльність. Фінансові інвестиції банку можна розглядати як вкладення коштів у різні види

фондових інструментів та капітал у формі доходних грошових інструментів (депозитів, кредитів тощо), а також як вкладення у статутні капітали підприємств. Зазвичай фінансові інвестиції поділяють на прямі та портфельні. Прямі інвестиції – це господарські операції, які передбачають внесення коштів або майна у статутний капітал юридичної особи в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою. Портфельні інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання цінних паперів та інших фінансових активів за грошові кошти на фондовому (біржовому) ринку. Основною ознакою портфельних інвестицій є те, що інвестор не має права на участь в управлінні підприємством, такі інвестиції передбачають лише одержання інвестором дивідендів за акціями підприємства або відсотків за іншими цінними паперами. У структурі фінансових інвестицій банку лівова частка (майже 90 %) припадає на цінні папери [2].

Відповідно до мети інвестування, банк може провадити консервативну, помірковано-агресивну (ринкову) або агресивну (ризиковану) інвестиційну політику (Табл.1.1.) [2]. Багатогранність інвестиційної діяльності комерційного банку з погляду його широкої участі у забезпеченні інвестиційного процесу в країні та досягнення власних цілей передбачає також здійснення ним реальних інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх [3].

Реальні банківські інвестиції - це конкретні фінансові операції та покладання коштів банку в реальні об'єкти або проекти з метою отримання прибутку або доходу для банку. Це може включати в себе різні види активів і проектів, які можуть приносити банку відсотки, дивіденди або інші форми доходу.

Реальні банківські інвестиції – це вкладення капіталу в господарську діяльність банку чи іншого підприємства з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту [10]. Що ж до внутрішнього інвестування, то варто зазначити, що за рахунок споживання інвестицій безпосередньо

банком вирішуються завдання розвитку його виробничо-технічної бази, підвищення рівня компетентності за рахунок поліпшення кадрового забезпечення та рівня кваліфікації персоналу як основи підвищення якості, обсягу та асортименту послуг, що надаються банком [3].

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика типів інвестиційної політики

Тип інвестиційної політики	Характерні ознаки
1. Консервативна	мінімальні ризики, висока надійність і ліквідність цінних паперів; переважають державні цінні папери, портфель стабільний, частка вкладень в нього не зростає.
2. Помірковано-агресивна	середній рівень ризику, достатня ліквідність і прибутковість цінних паперів; переважають спекулятивні цінні папери, частка вкладень у цінні папери стабільна або повільно зростає.
3. Агресивна (спекулятивна)	а) високі ризики, низька ліквідність і висока прибутковість цінних паперів; переважають високоризикові цінні папери, частка вкладень активно зростає.

Якщо ж здійснюється фінансування якісно нових банківських технологій, послуг – це інноваційні інвестиції (вкладення капіталу, пов'язані із науково-технічним прогресом). Основними формами інноваційних інвестицій є вкладення коштів у придбання ліцензії, програмних продуктів, фінансування наукових розробок тощо.

Ці інвестиції можуть бути частиною стратегії ризику та управління банківськими активами, спрямованої на максимізацію доходу при прийнятті обґрунтованого рівня ризику. Реальні банківські інвестиції допомагають банкам диверсифікувати їхні джерела доходу та сприяють економічному зростанню через фінансування різноманітних проектів та ініціатив.

З метою розширення діяльності банку, просування банківського продукту банк здійснює інвестиції у відкриття нових філій та відділень.

Мережа філій, яка розташована у безпосередній близькості до клієнтів з висококваліфікованим персоналом, є важливим джерелом залучення депозитів і центром прибутків комерційного банку [10].

Що стосується банківського зовнішнього реального інвестування, то спектр напрямів цього процесу значно ширший і зачіпає різні аспекти діяльності банків як за їх власний рахунок, так і шляхом виконання посередницьких функцій: довгострокові інвестиційні кредити, лізингове кредитування, іпотечні кредити, проектне фінансування тощо [3].

Інвестиційна діяльність банку – це складне та багатогранне явище. Банк як основний учасник інвестиційних відносин, акумулює значні обсяги фінансових ресурсів населення через використання різноманітних грошово-кредитних і фінансових інструментів та переспрямовує їх іншим учасникам інвестиційного процесу задля прискорення відтворювального процесу й економічного зростання країни. Тому цій сфері діяльності банків потрібно приділяти значну увагу.

Інвестиційна діяльність банку полягає у вкладенні фінансових ресурсів у різні активи з метою отримання прибутку та диверсифікації ризиків. Основні форми інвестиційної діяльності банку включають:

Кредитування - банк може надавати позики клієнтам, які можуть бути спрямовані на фінансування підприємств, іпотечне кредитування, особисті кредити, обслуговування корпоративних клієнтів тощо.

Участь у фінансових ринках - банк може інвестувати в різні фінансові інструменти, такі як акції, облігації, фондові індекси, валютні позиції тощо.

Управління портфелем - банки можуть надавати послуги управління портфелем для клієнтів, які бажають інвестувати свої кошти в різні фінансові інструменти.

Операції на ринку нерухомості - банки можуть інвестувати у будівництво, реконструкцію чи придбання нерухомості з метою подальшого здобутку прибутку.

Фінансування корпоративних проектів - банк може надавати фінансування підприємствам для реалізації різних проектів, таких як розширення виробництва, впровадження нових технологій чи дослідження та розвиток.

Управління активами - банк може створювати та управляти інвестиційними фондами, пенсійними фондами, страховими фондами та іншими фінансовими інструментами.

Партнерства та участь в стартапах - банк може укласти партнерські угоди з технологічними стартапами чи компаніями для спільного розвитку нових продуктів та послуг.

Міжнародні операції - банк може здійснювати інвестиційні операції на міжнародному рівні, включаючи торгівлю валютами, участь у міжнародних фінансових ринках та інші міжнародні інвестиції.

Інвестиційна діяльність банку є важливою частиною його бізнесу, і вона пов'язана зі значними ризиками та можливостями. Управління ризиками та ефективне використання фінансових ресурсів є ключовими аспектами успішної інвестиційної стратегії банку.

1.2.Банківська система України як складова національної та світової економіки. Правовий аспект.

Банківська система України вважається складним організаційним і фінансовим механізмом, який включає в себе різноманітні банки, фінансові установи та регуляторів, що функціонують на території країни.

Банки є головним елементом банківської системи країни. В науковому середовищі при визначенні поняття банку думки фахівців варіюються від його розуміння як, переважно, кредитної установи до визначення банку як фінансового посередника, що пропонує клієнтам (фізичним та юридичним особам) широкий асортимент різноманітних фінансових послуг, пов'язаних із зберіганням коштів, переказами, валютними операціями, продажем золота та

інших банківських металів тощо.

Зокрема, відомий фахівець банківської справи Остриніна О.П. визначає банк як фінансовий інститут, що пропонує широкий перелік послуг з кредитування, зберігання коштів та грошових платежів, та виконує різні фінансові функції для підприємств [13, с. 28-32]. Інший фахівець Кузьмін О. Є. визначає банк як фінансовий інститут, що здійснює мобілізацію вільних коштів з метою подальшого їх надання позичальникам [23, с. 263-270]. Німецькі фахівці здебільшого оперують поняттям «банк» як синонімом категорії «кредитна установа».

Популярним визначенням сутності банку також є дефініція Філонова І.Б., який характеризує банк як інститут кредитної системи, що не має права емісії банкнот [52, с. 83-93]. А. Мороз визначає банк як установу, що акумулює грошові кошти і заощадження, надає кредити та здійснює грошові розрахунки, облік векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції з іноземною валютою та інші функції [31, с. 21].

На думку Калусенко В. В., банки – це кредитні організації, які мають виняткове право здійснювати банківські операції, а саме: залучення грошових коштів на депозити фізичних та юридичних осіб, розміщення їх від свого імені на умовах поверненості, платності та строковості, ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [20, с. 63-78].

За визначенням Оболенського О.Ю., банк– кредитно-фінансова установа, що здійснює фінансове посередництво, залучаючи і нагромаджуючи вільні кошти підприємств, організацій, населення, перерозподіляє їх, надаючи у вигляді кредитів [34, с.204-212]. Дефініція, яку пропонує «Сучасний економічний словник», визначає банк як фінансову установу, що акумулює грошові кошти та заощадження, здійснює розрахунки та кредитування, облік векселів, емісію грошових коштів та цінних паперів, операції з банківськими металами, валютою, інші операції. Натомість «Словник банківських термінів» визначає банк як кредитно- фінансову установу, що акумулює тимчасово вільні кошти (вклади), надає їм строкове користування у вигляді кредитів (позик), є

посередником у виплатах і грошових розрахунках між підприємствами, установами та фізичними особами, здійснює грошовий обіг у країні.

Правові аспекти банківської системи України мають важливе значення для функціонування національної економіки та для взаємодії зі світовою банківською системою. Нижче подано деякі ключові правові аспекти банківської системи України:

Законодавча база: Основу правового регулювання банківської системи України складають закони та нормативно-правові акти, такі як "Про національний банк України", "Про банки і банківську діяльність", "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" і інші. Ці документи визначають правила функціонування банків, регулюють їхню діяльність і встановлюють відповідальність за порушення законодавства.

Національний банк України (НБУ): Законодавство передбачає, що Національний банк України є центральним банком країни і відповідає за формування та реалізацію грошової політики. Закони також визначають структуру та функції НБУ.

Ліцензування та нагляд: Банки повинні отримати ліцензію від Національного банку для проведення банківської діяльності. Правові акти регулюють процедури видачі ліцензій, встановлюють вимоги до капіталу та управління ризиками. Національний банк також відповідає за нагляд і контроль за діяльністю банків для забезпечення стабільності та надійності фінансової системи.

Захист прав споживачів фінансових послуг: Закони визначають права та обов'язки клієнтів банків, а також містять положення щодо захисту їхніх інтересів та конфіденційності інформації.

Міжнародна співпраця: Україна, як член світової спільноти, дотримується міжнародних стандартів у сфері банківської діяльності. Вступ до міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ) чи Банк міжнародних розрахунків (БІС), може впливати на внутрішнє законодавство та практику банківського сектора.

Боротьба з корупцією та відмиванням грошей: Закони визначають механізми для запобігання корупції та відмиванню грошей в банківській системі, встановлюють обов'язкові процедури перевірки клієнтів та звітності.

Правове регулювання банківської системи в Україні є важливим чинником для стабільності фінансової системи, забезпечення довіри громадян та інвесторів та сприяння економічному розвитку країни.

Чинне законодавство України (ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність») визначає банк як юридичну особу, що на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до державного реєстру банків. Статті 47-51 даного Закону визначають наступні основні види діяльності (операції) банків в Україні: відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах (рахунки для фізичних та юридичних осіб у національній та іноземній валюті), та рахунків умовного зберігання (ескроу); залучення у вигляді вкладів (депозитів) грошових коштів та банківських металів від необмеженого кола фізичних і юридичних осіб; розміщення залучених у клієнтів коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик (кредитні операції, операції на ринку цінних паперів від свого імені; надання поручительств та гарантій та інших зобов'язань від третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за надані послуги чи поставлені товари, що передбачають прийняття на себе ризику виконання таких вимог та прийняття платежів (факторинг); інвестиції (у т.ч. прямі); емісія власних цінних паперів; відкриття та ведення кореспондентських рахунків у НБУ та інших українських та іноземних банках; випуск та розповсюдження лотерей; відповідальне зберігання цінностей або надання в оренду індивідуальних банківських сейфів; інкасація та перевезення коштів та / або валютних цінностей; ведення реєстрів власників іменних цінних паперів (окрім власних акцій); надання інформаційних та консультаційних послуг щодо банківських та інших видів фінансових послуг. Натомість банкам, серед іншого, забороняється

діяльність, пов'язана із матеріальним виробництвом, торгівлею (за винятком реалізації ювілейних, інвестиційних та пам'ятних монет) та страхуванням, окрім здійснення функцій страхового посередника [44].

Аналіз вищенаведених визначень сутності банку показав, що вони концентрують увагу на його функціях та операціях, що дає майже вичерпне уявлення про особливості його діяльності.

Проте всі ці визначення приділяють увагу переважно операційній стороні діяльності банківських установ (операції, функції, послуги, продукти тощо), проте не враховують принаймні два важливіші моменти: 1) кінцеву мету діяльності банку, що полягає в отриманні максимального прибутку для своїх власників (акціонерів) шляхом максимізації доходів та мінімізації витрат; 2) стрімкий розвиток інформаційних технологій у фінансовій сфері, що значно розширює «класичну» номенклатуру банківських функцій та операцій (кредити, депозити, розрахунки, валютні операції тощо) за рахунок впровадження у банках або за допомогою банківської інфраструктури принципово нових продуктів: Інтернет-банкінг, мобільні сервіси, електронні гроші, алгоритмічна торгівля, високочастотна торгівля, Big data, блокчейн, криптовалюти, електронні кредитні платформи, нові види електронних переказів та розрахунків тощо [43].

В Україні банки слугують ключовою складовою фінансової системи і є основою особливої категорії підприємств, що мають назву «фінансові посередники». Історично склалось, що в Україні банки займають домінуючу позицію серед інших фінансових посередників та здійснюють лівову частку фінансових операцій в країні.

Виходячи з цього, слід зазначити, що в сучасних умовах розвитку інформаційної економіки, сутність такого явища як банківська діяльність буде змінюватися, а тому зміст поняття банку потребуватиме уточнення. З урахуванням цього, пропонується наступне визначення цього поняття: банк – це юридична особа-фінансовий посередник, що здійснює безпосередній (контактний) або дистанційний (безконтактний) продаж клієнтам (іншим

юридичним і фізичним особам) усіх не заборонених чинним законодавством фінансових продуктів і послуг, інші легальні операції з метою отримання максимального прибутку в інтересах своїх власників (акціонерів), та підлягає всебічному нагляду та контролю з боку Центрального банку країни.

Розбудова нової банківської системи України почалась із прийняття Закону України «Про банки і банківську діяльність» (20.03.1991 р.) [44]. Натомість Закон України «Про Національний банк України» був прийнятий лише у 1999 році. Згідно чинної редакції Закону України «Про банки і банківську діяльність» (ст. 4), банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України [43-45].

Дані про кількість банків у загальній структурі, наведені на рис. 1.1, свідчать про наявність суттєвого дисбалансу у структурі банківської системи України на користь державних банків і іноземних банків.

Уточнена схема структури банківської системи України станом на 01.01.2020 р. представлена на рис. 1.1.

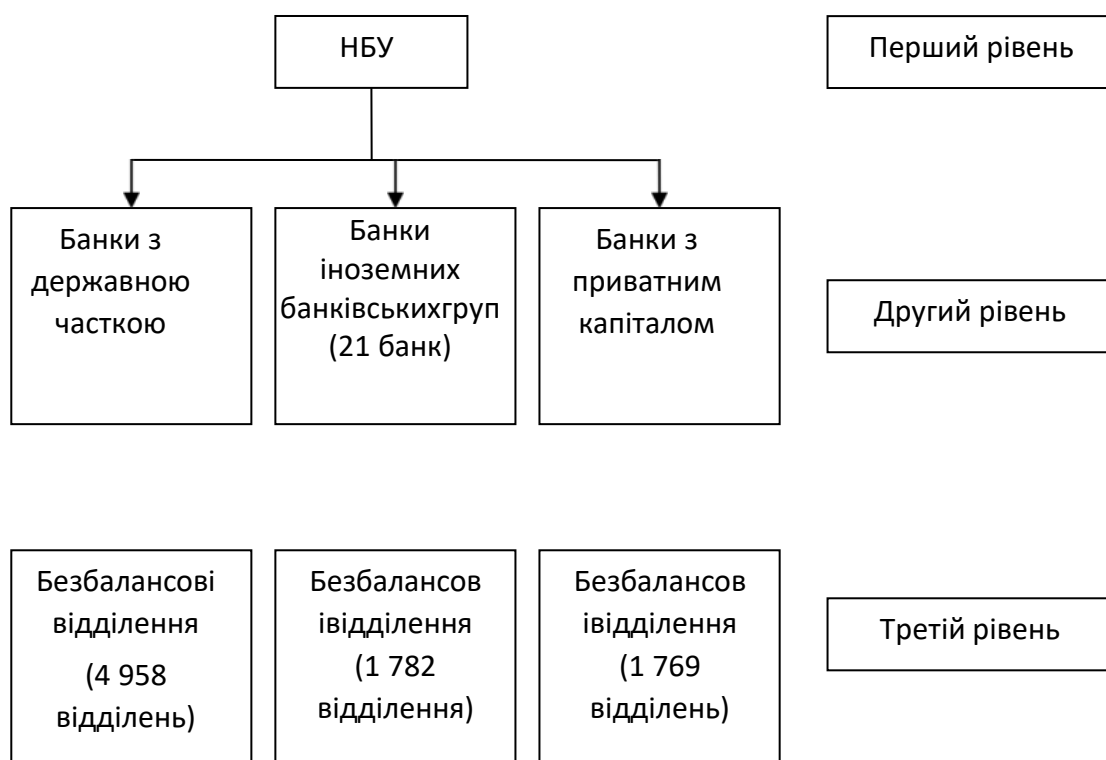

Рис. 1.1. Схема структури банківської системи України станом на 01.01.2020 р. (складено автором з використанням статистичних та звітних даних НБУ).

Загальноприйнятим є розподіл банків згідно форм власності (державні, приватні, змішані, націоналізовані); масштабу та напрямку діяльності (роздрібні, корпоративні), території та охоплення (локальні, регіональні, міжнародні), переліку операцій (універсальні, спеціалізовані), порядку формування статутного капіталу (публічні та приватні акціонерні товариства, кооперативні банки); наявності мережі (мережеві та безфілійні) [26-28].

Це проявляється, зокрема, у тому, що станом на 01.01.2020 р. лише п'ять державних банків або 6,5 % від загальної кількості працюючих установ, володіють мережею з майже 5 тис. банківських відділень (отже, на 1 державний банк у середньому припадає 992 відділення), натомість 21 банк іноземних банківських груп, або 27,3 % працюючих установ, має мережу з майже 1,8 тис. відділень (у середньому по 85 відділень на банк).

Нарешті, майже така сама кількість відділень, близько 1,8 тис., припадає на 51 банк з приватним капіталом українського походження (66,2 % працюючих установ). Отже, на 1 працюючий банк з приватним капіталом українського походження в середньому припадає 35 відділень. Таким чином, поточна структура банківської системи України свідчить про домінування державних банків та, дещо меншою мірою, банків іноземних банківських груп. Натомість банки з приватним капіталом українського походження за критерієм середньої кількості підпорядкованих відділень можливо віднести до аутсайдерів.

Власну місію НБУ визначає як забезпечення цінової та фінансової стабільності з метою сприяння сталому економічному розвитку України [37]. Таким чином, НБУ, певною мірою, «відходить» від визначеного Конституцією та законодавством України обов'язку підтримки стабільного курсу гривні, дрейфуючи у бік забезпечення «цінової та фінансової стабільності».

Ключові функції НБУ, що містить ст. 7 Закону України «Про Національний банк України», представлені в *Додатку А*.

Наведений вище у *Додатку А* розподіл основних функцій НБУ по групах (стратегічні, організаційні, регуляторні та наглядові, допоміжні) не є усталеним та врегульованим законодавчо, адже поточна редакція Закону України «Про Національний банк України» (стаття 7) лише перераховує дані функції та вкрай стисло роз'яснює окремі аспекти їх виконання, проте не виокремлює найбільш важливі (у авторській інтерпретації – «стратегічні») з них, суто операційні («організаційні», «регуляторні та наглядові») та, очевидно, другорядні («допоміжні»), що полягають, наприклад, у підготовці кадрів для банківської системи. Даний підхід пов'язаний, зокрема, з тим, що останніми роками регулятор знаходиться в процесі глибокого реформування, що полягає, зокрема, у поступовій відмові від «зайвих» або «непрофільних» функцій та частковій передачі їх на аутсорсінг (інкасація), або навіть повної відмови від їх виконання (передача Міністерству освіти і науки України вищих навчальних закладів, що протягом тривалого часу знаходились на балансі та під управлінням НБУ).

Паласевич М.Б. [40] ключовою проблемою банківської системи України вважає проблему довіри (а скоріше, її суттєве зниження), адже лише за п'ять років (з 2011 р. до 2015 р.) рівень недовіри населення до українських банків зріс з 36 % до 43 %, натомість частка осіб, які повністю або частково їм довіряють, знизилась з 16 % до 7 %. Натомість, за оцінкою Смалюк Г. мик [49], частка громадян України, що не довіряє банкам, сягає 62 %.

Ананьєва Ю. В. ключовою проблемою банківської системи України визначає дефіцит кредитних ресурсів, що обмежує можливості банків кредитувати ключові напрями розвитку економіки України, що мають забезпечити економічне зростання: експортоорієнтовані виробництва, військово-промисловий комплекс, інфраструктура та енергетика; підприємства, що займаються імпортозаміщенням; нечисленні підприємства, що можуть виробляти продукцію, яка відповідає п'ятому та шостому рівням технологічного укладу [15].

Визначаючи причини та передумови виникнення банківської кризи 2014-2018 рр., Саблук М.І., Лавров Р. В., Чайковська В. П. наголошують на тому, що в економічних дослідженнях доцільно окремо розглядатися “довоєнні” та “післявоєнні” етапи розвитку України, адже у 2014 р. українська банківська система уперше стикнулася із дестабілізацією внаслідок зовнішньої агресії, наслідком чого стала втрата вітчизняними банками інвестиційної привабливості як для зовнішніх, так і для внутрішніх інвесторів. У банківській системі України спостерігалось також суттєве знецінення пасивів та активів, скорочення фінансових ресурсів в усіх сегментах банківського ринку (вкладів фізичних та юридичних осіб, кредитів домогосподарств та корпоративного сектору). НБУ в цей час функціонував в умовах дефіциту валютних ресурсів, що зумовлювало значний тиск на курс гривні [55].

Брежнева-Єрмоленко О. В. серед багатьох негативних чинників, що провокують незадовільне функціонування банківської системи України, окремо виділяє три ключових: незадовільне зовнішнє макроекономічне середовище; низький рівень внутрішнього менеджменту, що не відповідає високому рівню ризиків банківської діяльності; відсутність адекватної системи превентивного контролю на рівні НБУ [4].

Вовчак О.Д. до ключових проблем банківської системи України у період після 2014 року відносить, зокрема: повільне відновлення кредитування економіки банками; несвоєчасне (більш ніж річна затримка) впровадження мораторію на дострокове вилучення з банків строкових депозитів населення; більш ніж триразова девальвація національної грошової одиниці у 2014-2015 роки; надмірне зростання грошової маси; незадовільні темпи відновлення міжнародних резервів; скорочення пропозиції валюти на міжбанківському ринку; проблеми зі своєчасним поверненням наданого банкам рефінансуванням, скорочення мережі банківських відділень [10].

У свою чергу, Лобачева І.Ф. [26] стверджує, що окрім дефіциту ресурсів для кредитних операцій, українська банківська система відчуває вкрай гостру проблему втрати вже наданих у вигляді кредитів ресурсів, що повністю або

частково не повертаються позичальниками через погіршення фінансового стану та платіжної дисципліни позичальників.

Колектив фахівців у складі Луців Б.Л., Тимків А.О вважає, що ключовими проблемами банківської системи України в сучасних умовах та наріжним каменем її негараздів є процес втрати капіталу через скорочення чистих заощаджень, надмірне зростання споживання у попередні роки, вплив депозитів з банківської системи, погіршення якості та знецінення активів, дефіцит ліквідності, високі темпи інфляції [27]. Ключові показники банківської системи України подано в *Додатку Б*.

Аналіз ключових показників діяльності банківської системи України, що містить *Додаток Б*, побудована на базі офіційної звітності НБУ [59-63], дає підстави стверджувати, що основними ознаками, які характеризують стан банківської системи України, є наступні:

- значне (більш ніж дворазове) скорочення кількості працюючих банків, що суттєво погіршує умови конкуренції на банківському ринку України та загострює диспропорції у структурі банківської системи (між банками різних форм власності та в залежності від їх розміру);
- суттєве зменшення кількості банківських відділень, що є основними «токами продажу» банківських продуктів та «центрами прибутку» банків, що також погіршує умови конкуренції на банківському ринку та знижує рівень доступності банківських продуктів для клієнтів – юридичних і фізичних осіб;
- зростання ринкової частки державних установ за рахунок вимушеної націоналізації та скорочення кількості приватних банків;
- незадовільна динаміка банківських активів та кредитного портфелю, що гальмує розвиток реального сектору економіки.

Отже, останніми роками банківська система України перебувала у стані найбільш глибокої за всі часи свого існування кризи. При цьому, мова йде не про звичайні кризові явища в економіці, пов'язані із зміною економічних циклів, а про системну фінансово-економічну кризу, у якій опинилась українська держава, що охоплює виробництво, споживання, інвестиції,

грошово-кредитну систему, державні фінанси, соціальну сферу, ринок праці тощо. В цих умовах банківська система має розглядатися через призму економічної безпеки держави, зокрема, в контексті захисту її національних інтересів та забезпечення банківської безпеки.

Банківська система України є ключовим елементом (суб'єктом) системи захисту національних економічних інтересів, яка, у свою чергу, є об'єктом міждисциплінарного дослідження економічної теорії, безпекології, теорії державного управління та інших наукових напрямів.

Банківська система є основою сучасної економіки. Успішна діяльність будь-якого банку великою мірою визначається колом операцій і послуг, які він пропонує своїм клієнтам. Інвестування є відносно окремою та самостійною сферою банківської діяльності. Банки як учасники інвестиційного процесу повинні забезпечувати ефективне управління значними фінансовими ресурсами як у власних інтересах, так і в інтересах інших суб'єктів національної економіки.

Загалом, правові аспекти банківської системи України допомагають створити ефективну та стабільну фінансову інфраструктуру, сприяючи економічному зростанню та забезпечуючи взаємодію зі світовою економікою. Зміцнення законодавчого базису сприятиме вдосконаленню банківської системи, її конкурентоспроможності та приверненню інвестицій.

1.3. Безпека в банківській діяльності

Безпека в банківській діяльності є критично важливим аспектом, оскільки банки працюють з великими обсягами грошей та конфіденційною інформацією клієнтів. Забезпечення високого рівня безпеки має на меті захистити як фінансову стабільність банків, так і конфіденційність інформації клієнтів.

Основні аспекти безпеки в банківській сфері включають:

- інформаційна безпека - це комплекс заходів та стратегій, спрямованих на захист інформації від несанкціонованого доступу, використання,

руйнування або розголошення. Це важлива сфера у всіх галузях, оскільки сучасні технології дозволяють швидше і легше обробляти та обмінюватися інформацією, але це також створює нові виклики щодо безпеки;

- кібербезпека - захист від кіберзагроз та кібератак є вельми важливим. Банки повинні вдосконалювати технічні засоби захисту, моніторинг та реагування на потенційні загрози;
- захист персональних даних - забезпечення конфіденційності інформації клієнтів шляхом ефективного управління та захисту персональних даних;
- фізична безпека - це галузь безпеки, яка стосується заходів та стратегій, спрямованих на захист фізичних об'єктів, ресурсів, працівників та інших аспектів фізичної інфраструктури від небезпек і потенційних загроз. Це важлива частина загальної стратегії безпеки для підтримки функціонування бізнесу, організацій та інших установ;
- захист банківських відділень та об'єктів - застосування технологій безпеки, камер спостереження, систем контролю доступу, а також тренінги персоналу для реагування на можливі загрози;
- операційна безпека - це сфера безпеки, яка стосується управління ризиками та заходів забезпечення стійкості операцій в організації чи підприємстві. Операційна безпека охоплює велику кількість аспектів, включаючи процеси, процедури, технології, персонал та системи управління. Основна мета — запобігання інцидентам, що можуть виникнути в результаті операційних дій, та мінімізація їх наслідків;
- управління ризиками - розробка та впровадження стратегій управління ризиками для виявлення та зменшення можливих загроз операційної безпеки;
- внутрішня безпека - контроль за внутрішніми процесами та обмеженням доступу до інформації, що дозволяє попереджувати внутрішні зловживання.

- контроль за валютними операціями та боротьба з відмиванням грошей - прийняття адекватних заходів валютного контролю: Забезпечення дотримання валютного законодавства та запобігання нелегальним фінансовим операціям.
- вдосконалення систем виявлення та запобігання відмиванню грошей - розробка та впровадження ефективних процедур для виявлення та повідомлення про неправомірну діяльність;
- захист від фінансових ризиків - моніторинг та аналіз ринкових ризиків: Оцінка та управління фінансовими ризиками, пов'язаними з коливаннями на ринках та обсягами кредитування.

Актуальність вивчення теорії безпеки визначається складністю проблем сучасного розвитку суспільства і потребами практики забезпечення його безпеки в умовах глобальних зрушень і змін у всіх сферах життєдіяльності як в Україні, так і у світі в цілому. Дослідження природи і суті феномену безпеки дозволяє не тільки зрозуміти її як явище у суспільних та міжнародних відносинах, а й вивчити методологію її забезпечення в країні й окремими суб'єктами, а також громадянами.

У свою чергу, формує основи для розробки теорії безпеки конкретних соціальних систем та організацій, що має важливе значення для розуміння природи і причин трансформації змісту безпеки на кожному з етапів її розвитку. Водночас формування об'єктивного розуміння поняття «безпека» є досить складним, оскільки в ньому не відображено характеру інтересу, що проявляється до безпеки. Але як і будь-який феномен, дане поняття має різні значення залежно від об'єкта, щодо якого спрямовуються дії, безпеки, або суб'єкта, який здійснює на неї вплив. Тобто, говорячи про безпеку, обов'язковим є визначення об'єкта, стосовно якого вона здійснює свою дію. Якщо мова йде про безпеку банківської діяльності, то мабуть необхідно говорити, з одного боку, про банк як про суб'єкта фінансових відносин, з другого — про його діяльність як процес практичної реалізації зазначених відносин і аж з третього — про безпеку банку. За таких умов формування

об'єктивного уявлення про суть безпеки як певного феномену стає досить складним без розуміння так званого «родового» її поняття.

Водночас на «родове» поняття безпеки претендує в даний час досить багато точок зору, які суттєво різняться між собою. Так, аналізуючи поняття безпеки, дане в Законі України «Про основи національної безпеки України», можна зазначити, що воно відбиває не теоретичний, а практичний підхід до розуміння феномену безпеки, оскільки пов'язане з об'єктом, яким є держава. Існуючі інші підходи також є певною мірою односторонніми, пов'язаними з різними категоріями (небезпеки, загрози, стану, діяльності і т. і.), без яких суть безпеки втрачає свою самостійність. Тобто сучасні уявлення про безпеку демонструють неоднозначність.

Разом з тим, незважаючи на велику різноманітність підходів до розуміння поняття «безпека», вважаємо за доцільне зупинитись на одному з них, який з погляду авторів, заслуговує особливої уваги і найповніше відбиває сутність безпеки. Природно, що життєдіяльність будь-якого суб'єкта чи особи обумовлюється необхідністю забезпечувати певний обсяг їхніх особистих, суспільних, виробничих та інших потреб. Забезпечення цих потреб вимагає певних взаємовідносин з суб'єктами господарювання, людьми, природним, інформаційним, політичним чи якимось іншим середовищем, яке через особливості свого існування здійснює певний вплив на суб'єкта чи особу. У процесі взаємовідносин, персональної чи колективної діяльності та під впливом зазначеного середовища суб'єкт, особа зазнають відповідних змін, які є не чим іншим, як адаптацією суб'єкта чи особи до умов своєї життєдіяльності. Останні ж утворюються як самим процесом життєдіяльності та взаємовідносин, що існують у певному середовищі, так і особливостями особистої поведінки суб'єктів та осіб, а також силами природи. Водночас адаптація суб'єктів та осіб до умов існування передбачає насамперед дії, пов'язані з формуванням безпечної поведінки у зазначених умовах як відповідної реакції на особливості таких умов та їх зміни. Ураховуючи ж що особливості та зміни в середовищі існування суб'єкта, особи мають постійний характер, процес адаптації також

набирає рис постійності, формуючи певну властивість поведінки зазначених суб'єктів і осіб. Тобто прагнення до забезпечення безпечної поведінки суб'єктів та осіб, обумовлене особливостями і змінами середовища їх існування і є природною властивістю життєдіяльності будь-якого суб'єкта чи особи. Водночас особливості середовища та зміни, що відбуваються в ньому, формують певну динаміку в забезпеченні безпеки суб'єктів, осіб, яка, в свою чергу, впливає на їх стан. Ураховуючи ж, що особливості та зміни в середовищі мають постійний характер і є досить різноманітними, безпека являтиме собою певний комплекс дій, що формують відповідний стан суб'єкта, особи. Підтримання зазначеного стану за таких умов буде являти собою не що інше, як відповідну потребу суб'єкта, особи. Отже, сутність безпеки характеризується певним комплексом понять, таких як стан, властивість та здатність суб'єкта, особи забезпечувати свою адаптацію до відповідних умов їх існування.

Змісту цих понять, їх трансформація в банківській діяльності розглядатиметься в наступних розділах кваліфікаційної роботи. Водночас ефективно опанування всіх процесів забезпечення безпеки банківської діяльності може бути здійснене лише через усвідомлення даного підходу до розуміння суті поняття «безпека» (*Додаток В*).

Основною причиною поточної глобальної економічної кризи і епіцентром подій є світова фінансова система. Саме її нестабільність, прорахунки і масштаби операцій на світових фінансових ринках призвели до того, що економічна криза охопила всі країни. Оскільки банківська система є основною складовою фінансової системи, то саме питання фінансової безпеки банків виходять сьогодні на перший план.

Особливо актуальним це питання є для банківської системи України, оскільки етапи зростання неминує призводити до спадів і пов'язаних з цим кризових явищ. Для забезпечення фінансової безпеки банкам необхідна певна система, що дозволяє на постійній основі здійснювати діагностичні і превентивні дії, спрямовані на підтримку належного рівня фінансової безпеки.

Високо оцінюючи їх вклад у вирішення проблем забезпечення фінансової безпеки на різних рівнях і в різних сферах економіки, відзначимо, що питання фінансової безпеки банків все ще залишаються недостатньо вивченими. Зокрема це стосується досліджень цілого ряду специфічних ризиків в діяльності банків, процесу проведення діагностики та оцінки рівня фінансової безпеки банків, а також застосування фінансового інструментарію для подолання кризових явищ з врахуванням особливостей як економіки України в цілому, так і банківської системи країни зокрема

Безпека банку – це стан стійкої життєдіяльності, за якої забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів. Банки, як і інші суб'єкти господарської діяльності, змушені організовувати свою діяльність в умовах невизначеності, непередбачуваності, загроз і небезпек, породжених умовами перехідної ринкової економіки. Крім того, на розвиток банківської діяльності впливають і такі чинники, як нестабільність політичної і соціально-економічної ситуації в країні, недосконалість банківського законодавства, криміналізація суспільства, та ін.

Усе це посилює проблему забезпечення економічної безпеки банків. Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективної та безпечної діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Також таке забезпечення має базуватись на певних заходах захисту банківської діяльності, протидії загрозам. Понад це, небезпечність та різнобічний характер цих загроз потребують системного та наукового підходу до вирішення питань безпеки діяльності банків. Проте дослідження й публікації щодо проблем безпеки банківської діяльності присвячені здебільшого організаційним, технічним і правовим аспектам.

Безпека банківської діяльності є складовою науки безпекознавства, концептуальною основою якої є ідеологія безпекотворення. Наука безпекознавства виходить з того, що безпека є своєрідною сферою існування

людини, нації, держави, суспільства, організації у середовищі їх існування. Звідси безпека поступово стає необхідним атрибутом, властивістю, що характеризує здатність банку до надійного існування та розвитку.

Безпека в банківській діяльності є невід'ємною частиною стратегії керівництва та вимагає постійного вдосконалення, враховуючи зростаючі загрози та технологічні зміни. Забезпечення високого рівня безпеки допомагає зберігати довіру клієнтів, забезпечує стійкість банків та сприяє стабільності фінансової системи.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

2.1. Аналіз інвестиційної діяльності комерційних банків України

Аналіз інвестиційної діяльності комерційних банків України передбачає оцінку їхньої активності в області інвестицій та управління фінансовими ресурсами. Такий аналіз дозволяє оцінити ефективність та стійкість банківських інститутів, їхню здатність генерувати прибуток та керувати ризиками.

Для поглибленого вивчення інвестиційної діяльності банків в Україні, на нашу думку, необхідно проаналізувати фінансово-економічний стан вітчизняних банків, звернути увагу на його основні показники та окремо вивчити вплив інвестиційної діяльності на фінансовий стан та результати діяльності банку.

Банки є основою стабільності економічної системи держави. На сучасному етапі розвитку банківська система України може забезпечити значний обсяг інвестиційних ресурсів, яких потребує вітчизняна економіка. Одним із найважливіших завдань банківської системи є спрямування грошових потоків з метою отримання максимальної ефективності їх використання.

Прагнення банків досягти найвищої прибутковості при одночасному збереженні ліквідності визначає потребу банків в інвестиціях. Інвестиції у фінансові активи посідають одне з найважливіших місць у структурі дохідних активів банку. Банківська справа багатьох зарубіжних і вітчизняних країн виділяє один із пріоритетних напрямків інвестування як фінансової діяльності – фінансове інвестування.

У практичній діяльності багатьох зарубіжних і українських банків фінансові інвестиції є пріоритетним напрямом інвестування, оскільки банківський бізнес – це, передусім, фінансова діяльність. Для комерційних банків цінні папери є однією з форм збереження їхніх активів і способом захисту залучених фінансових ресурсів клієнтів від інфляційного знецінення

[29]. З іншого боку, ЦП можуть виступати продуктом під забезпечення ненадійних кредитів, які перебувають поза контролем банку. В результаті, здійснюється сек'юритизація, переведення наданих кредитів й інших активів у ліквідні цінні папери, замість зменшення загального ризику, втягування банків у більш ризикові сфери діяльності, що є однією з причин фінансової кризи.

Порівнюючи діяльність банківської системи у сфері фінансових інвестицій з набутим досвідом розвинених зарубіжних країн, можна зробити висновок, що нинішній механізм забезпечення діяльності українських банків у сфері фінансових інвестицій поки що не повною мірою відповідає сучасним вимогам і не має належної методологічної основи. Це негативно впливає на дохідність банківських установ, і взагалі, на стабільність функціонування фінансово-кредитної системи, що зумовлює актуальність тематики даного дослідження.

Закон України "Про інвестиційну діяльність" визначає інвестиції, як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [43].

Нажаль, Україна все ще не отримала статусу країни, привабливої для великих інвестицій. Більшість українських банків не зацікавлені довгостроковим розміщенням своїх капіталів, так як в цьому сегменті інвестування присутній високий рівень ризику. Але з кожним роком така тенденція міняється в зовсім протилежному напрямку, інвестиційна діяльність банків зростає швидкими темпами.

На сьогоднішній день банки в більшості зацікавлені короткостроковим та середньостроковим кредитуванням, як фізичних осіб, так і корпоративного бізнесу, однак дані операції не вважаються інвестиціями. Юридичним особам банки відкривають овердрафти та кредитні лінії, тривалість яких не перевищує 3 років. До довгострокового кредитування банки відносяться дуже прискіпливо, важливу роль відіграють особливості клієнтів та їх бізнесу, а також забезпечення (застава). При вкладанні коштів в новий бізнес фінансові

установи в основному віддають перевагу торговельним підприємствам, так як такі інвестиції вважаються більш ліквідними. Торговельна діяльність швидше починає приносити дохід, ніж виробництво, якому потрібен триваліший період для впровадження виробничих потужностей.

Щодо інвестиційних операцій, пов'язаних з вкладеннями в цінні папери, то така діяльність комерційних банків характеризується невисокою активністю (Додаток Д).

Детальніше ситуацію в інвестиційному секторі можна прослідкувати проаналізувавши табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка інвестиційних операцій комерційних банків України (2017-2022 рр., % до попереднього року)

Назва показника	За 2017 рік	За 2018 рік	За 2019 рік	За 2020 рік	За 2021 рік	За 2022 рік
Довгострокові кредити	71,7	88,1	163,2	61,8	89,4	82,3
У т. ч. надані суб'єктам господарювання	85,6	89,2	139,6	49,3	68,7	54,8
Вкладення в цінні папери	101,8	0,3	48,4	24,8	75,8	0,9

З табл. 2.1 можна зробити висновок, що банківські інвестиції протягом досліджуваного періоду постійно зростали, при чому найбільша величина зростання прослідковується по довгострокових кредитах, а особливо це кредити надані суб'єктам господарювання.

Найбільше підвищення інвестиційної активності банків можна побачити протягом 2019 року, приріст довгострокових кредитів склав 163,2% (у т. ч. суб'єктам господарювання 139,6%) вкладення в цінні папери зросли на 48,4%. З вище наведених даних видно досить низьку активність комерційних банків на ринку цінних паперів, їх приріст тільки в 2017 і в 2021 роках перевищував позначку 50%, але навіть тоді їх частка в загальній кількості інвестицій

залишалася дуже малою. Щодо 2018-го та 2022-го років, то зростання вкладень в цінні папери взагалі не було вагомим.

Далі необхідно провести аналіз інвестиційної діяльності банків за рейтингом величини кредитно-інвестиційного портфелю. Отже на основі даних за 2021 рік представлених Асоціацією банків України сформуємо табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз структури кредитно-інвестиційного портфелю комерційних банків України за 2021 рік (млн. грн.)

Назва банку	Сума кред.-інв. портфелю	В тому числі			
		Міжбанківські кредити	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	Вкладення в цінні папери
Приватбанк	27532,83	1593,36	13197,29	11559,05	1183,13
Райффайзен Банк Аваль	21989,70	641,24	10349,64	10532,35	466,48
Укрсиббанк	19031,04	876,65	7736,38	9799,78	618,24
Державний експортно-імпортний	14552,01	120,24	13182,42	384,23	865,12
ОТП банк	9681,48	153,40	4798,26	4615,08	114,74
Ощадбанк	7503,82	1305,05	1415,29	2696,33	2087,14
Всього	134909,00	7677,95	67348,10	53012,70	6869,86

З вище наведених даних видно, що найбільше вкладень вказаними банками було здійснено в корпоративний бізнес 67348,10 млн. грн. (кредити фізичним особам склали 53012,70 млн. грн.), однак така різниця не є значною і склалася за рахунок активного кредитування юридичних осіб. Слід зауважити, що у багатьох великих банках (Райффайзен Банк Аваль, Укрсиббанк, Ощадбанк) суми кредитів наданих фізичним особам переважали кредити юридичним особам. Щодо вкладень в цінні папери, то активність банків в цих

операціях є низькою. Найбільша зацікавленість даними інвестиціями прослідковується в "Ощадбанку", сума вкладень якого в цінні папери становить 2087,14 млн. грн. Що стосується призначення інвестицій, то на сьогоднішній день кошти вкладаються в основному в ринок нерухомості. Банки надають довгострокові кредити на житло чи на офісні приміщення і вкладають кошти безпосередньо в будівництво шляхом придбання облігацій будівельних компаній. Ще одним видом довгострокового кредитування є позики на придбання транспорту. Щодо інвестицій в цінні папери, то в даному секторі, як уже зазначалось вище, попитом користуються облігації з фінансування будівництва та векселі. Корпоративними правами (акціями) банки цікавляться менше обмежуючись в основному тільки посередницькими операціями [37-39].

Причинами низької активності комерційних банків на ринку цінних паперів є:

- низька ліквідність акцій українських підприємств (на сьогодні акції жодної української компанії не представлені на міжнародних фондових біржах);
- низька дохідність;
- політична нестабільність в країні;
- обмеження доступу до інформації про фінансово-господарську діяльність підприємств. На відміну від західних державах, де інвестор може отримати будь-які дані про емітента, в Україні така можливість поки що відсутня.

На сьогодні в Україні ведеться робота щодо створення сучасної законодавчої бази стосовно операцій банків у сфері фінансових інвестицій. Цей процес перебуває на етапах свого становлення і потребує постійного вдосконалення та розвитку, зокрема необхідно звернути увагу на основні вимоги щодо реалізації фінансової політики банків:

- забезпечення стійкого розвитку банківської системи і попередження її краху;

- обмеження концентрації капіталу в одних руках і недопущення монопольного контролю над ринком фінансових ресурсів;
- забезпечення конкурентоспроможності банків на ринку фінансових ресурсів порівняно з іншими небанківськими фінансовими установами;
- активне стимулювання інвестиційної діяльності банків як важливого фактора зниження економічного спаду і наступного піднесення економіки та зростання життєвого рівня населення [36].

Створення сучасної законодавчої бази стосовно операцій банків у сфері фінансових інвестицій є ключовим завданням для забезпечення ефективності та стійкості фінансового сектору в країні. Така законодавча база має регулювати діяльність банків, їхні відносини з клієнтами та іншими фінансовими установами, а також забезпечувати відповідність міжнародним стандартам та нормам.

Основні аспекти, які можуть враховуватися при створенні сучасної законодавчої бази для операцій банків у сфері фінансових інвестицій, включають:

- гармонізація із міжнародними стандартами - включення принципів та вимог міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Банк міжнародних розрахунків (БІС), для забезпечення відповідності світовим стандартам;

- регулювання фінансових інновацій (FinTech) - визначення правового статусу та регулювання фінансових технологій, включаючи криптовалюти, блокчейн, розумні контракти та інші інноваційні фінансові інструменти;

- захист прав споживачів та інвесторів - встановлення чітких правил щодо захисту прав клієнтів та інвесторів, включаючи інформаційну прозорість, адекватне регулювання та механізми врегулювання конфліктів інтересів;

- управління ризиками - визначення стандартів та практик управління ризиками в банківській сфері, включаючи кредитний ризик, ринковий ризик, ліквідність та інші аспекти;

- профілактика відмивання грошей та фінансування тероризму - встановлення ефективних механізмів для запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, включаючи вдосконалення процедур ідентифікації клієнтів;

- стимулювання інвестиційної активності - розробка політик та інструментів для стимулювання інвестицій у реальний сектор економіки та інноваційні проекти;

- механізми фінансової стабільності - забезпечення наявності механізмів для попередження та управління фінансовими кризами, включаючи стратегії державного втручання та реакції на кризові ситуації;

- міжсекторальне співробітництво - створення механізмів співробітництва між регуляторами, фінансовими установами та іншими галузевими структурами для ефективного контролю та розвитку фінансового сектору.

В Україні вкрай недостатньо застосовуються методи державного стимулювання кредитно-інвестиційної діяльності (система пільг, субсидій тощо), що є негативним явищем у сфері фінансових відносин.

Банки найбільше зацікавлені в тому, щоб у сфері виробництва здійснювались повноцінні відтворювальні процеси, що неможливо без відновлення безперервних інвестиційних циклів [35].

Сучасна законодавча база повинна враховувати стрімкий розвиток фінансових технологій, зміни в глобальному економічному середовищі та нові виклики, що ставляться перед банківською системою. Забезпечення прозорості, відповідальності та стійкості є ключовими факторами у створенні ефективної законодавчої бази.

Таким чином, вирішення цієї проблеми пов'язується з: – необхідністю розширення участі комерційних банків в інвестиційній діяльності для подальшого розвитку процесів економічного реформування; – визначальною роллю комерційних банків у становленні фінансового ринку, пошуком ресурсів, призначених для інвестиційних цілей; – невирішеністю проблеми створення адекватних форм і методів залучення комерційних банків до інвестування

економіки; – недосконалістю законодавчо– правових стимулів для участі комерційних банків в інвестиційних процесах в Україні.

2.2. Аналіз кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Ощадбанк»

Проводячи аналіз станом на січень 2022 року, можливо навести конкретні дані щодо кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Державний ощадний банк України» (в подальшому АТ «Ощадбанк»).

"АТ "Ощадбанк" - банк стабільності" є коротким, але значущим висловленням, яке вказує на позитивні аспекти діяльності банку.

Основними економічними інструментами та аспектами для аналізу кредитно-інвестиційної діяльності АТ «Ощадбанк»:

- фінансовий аналіз - переглянути фінансові звіти банку, такі як баланс, звіт про прибуток і звіт про зміни власного капіталу;
- оцінка ліквідності, рентабельності та стійкості банку;
- кредитний портфель - проаналізувати склад та якість кредитного портфеля;
- рівень неплатоспроможності та заборгованість клієнтів;
- інвестиційна діяльність - дослідити портфель інвестицій, включаючи цінні папери та фінансові інструменти;
- оцінка ризиків та можливості інвестиційної стратегії;
- стратегічне управління;
- регулюючі аспекти - оцінка відповідності банку вимогам регуляторів та стандартам фінансової стійкості;
- технологічний аспект - використання технологій та цифрових інновацій в діяльності банку;
- клієнтський сервіс - рівень задоволеності клієнтів та якість обслуговування.

Для проведення аналізу інвестиційної діяльності окремої фінансової установи було обрано АТ «Державний ощадний банк України» (в подальшому АТ «Ощадбанк»).

АТ «Ощадбанк» – один із найбільших фінансових інститутів України, що має найрозгалуженішу мережу установ – близько 6000. Сьогодні послугами банку користуються всі категорії населення, що зумовлює провідну позицію банку на ринку роздрібних банківських послуг України.

АТ «Ощадбанк» був і залишається відкритою та прозорою фінансовою структурою та вбачає це пріоритетом у подальшій діяльності. Згідно Програми розвитку, банк спрямовує значні зусилля на підвищення ефективності роботи, створення системи чіткої та адекватної регламентації діяльності, забезпечення доступу всіх громадян у всіх регіонах до належних банківських послуг, надання кредитів для корпоративних клієнтів, інших банківських продуктів кредитного характеру та послуг з обслуговування платежів корпоративних клієнтів.

АТ «Ощадбанк» – єдиний банк, який у відповідності до Закону України «Про банки та банківську діяльність» має державну гарантію по вкладах населення [39].

Відповідно до своєї бізнес-моделі АТ «Ощадбанк» є універсальним, що обслуговує роздрібний сектор, мікро-, *малий і середній бізнес* та корпоративних клієнтів на всіх сегментах фінансового ринку, тому пропонуємо розглянути фінансово-економічний стан банку за останні 5 років.

Першочерговим вважаємо за доцільність визначити місце АТ «Ощадбанк» у банківській системі України за рівнем його активів за 2019-2022 рр. (*Додаток Ж*).

Величина активів АТ «Ощадбанк» протягом 2019-2022 рр. складає 12,8-17,4% від загального обсягу активів банківської системи України, що є доволі високим показником. Банк утримує лідируючі позиції на ринку фінансових послуг, зокрема посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля, а також займає другу позицію за пасивами в корпоративному та роздрібному секторі. Прибутковість капіталу банку станом на кінець 2020 р. становить 13,4% та суттєво перевищує відповідний результат 2021 р. (1,3%). АТ «Ощадбанк» залишається надійною платоспроможною установою, про що свідчить показник адекватності

регулятивного капіталу – 17% станом на кінець 2022 р., який значно перевищує норматив Національного банку України – 10%.

Як відомо дослідження активів банку полягає у використанні аналітичних прийомів, спрямованих на визначення загального обсягу коштів, які знаходяться у розпорядженні банку, їх структури і динаміки в аналітичному періоді [5].

В таблиці 2.3. розглянемо структуру активів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 рр. та визначимо їх основні складові.

Таблиця 2.3.

Динаміка складу та структура активів АТ «Ощадбанк», 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Абсолютне відхилення 2022 р. до 2020р.	
	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	2018 р., в.п.	2019 р., в.п.
Грошові кошти тарахунки в НБУ	10600,8	4,87	36692,4	14,73	15236,8	6,52	1,65	-8,21
Кошти в інших банках	10965,9	5,04	20223,3	8,12	11327,1	4,84	-0,2	-3,28
Похідні фінансові активи	0	0,00	0	0,00	0	0	0	0
Кредити, надані клієнтам	67543,1	31,01	65168,3	26,16	63226,1	27,06	-3,95	0,9
Інвестиції	116590	53,53	113616,2	45,60	130251,6	55,75	2,22	10,15
Інвестиційна нерухомість	796,9	0,37	809	0,32	633	0,27	-0,1	-0,05
Основні засоби та нематеріальні активи	8953,7	4,11	9948,1	3,99	9725,5	4,16	0,05	0,17
Передплата зподатку на прибуток	267,3	0,12	270,3	0,11	275,2	0,11	-0,01	0
Інші активи	2068,2	0,95	2417,1	0,97	2888,5	1,23	0,28	0,26
Усього активів	217786,2	100	249144,8	100	233599,9	100	x	x

В таблиці 2.3. наведено структуру активів АТ «Ощадбанк» відповідно до їх ліквідності – від найбільш до найменш ліквідних. Найбільшу питому вагу в структурі активів банку займають інвестиції з часткою 53,53% у 2020 р., 45,60%

у 2021 р. та 55,75% у 2022 р. Напрямами вкладення інвестиційних ресурсів досліджуваного банку є державні боргові цінні папери, що емітовані урядом, місцевими органами самоврядування та Державною іпотечною установою. На другому місці за питомою вагою у складі активів банківської установи знаходяться кредити, що надані клієнтам: відповідно до аналізованого періоду їх частка складає 31,01%, 26,16%, 27,06%. При цьому ця стаття активів в абсолютному вираженні зменшилась на 4317 млн грн або на 4 % у 2022 р. порівняно з 2020 р. Таким чином, сума цих двох статей активу – інвестиції в цінні папери та кредити клієнтам складають 84,54% у 2020 р., 71,76% у 2021 р. та 82,81% у 2022 р., що свідчить про слабку диверсифікованість активів банку. Позитивним аспектом є зростання грошових коштів та рахунків в НБУ у 2021 році на 26092 млн грн порівняно з попереднім роком. У структурі ця стаття активу зросла майже на 10 відсоткових пунктів та склала 14,73% у 2021 р. від загальної величини активів. Однак у 2022 р. найліквідніша складова активів банку зайняла лише 6,5%.

В цілому у АТ «Ощадбанк» спостерігається тенденція зростання питомої ваги високоліквідних активів, що свідчить про покращення рівня ліквідності банку за досліджуваний період.

Дослідженням встановлено, що близько половини наданих банком кредитів потребують створення резервів під кредитні збитки. Така тенденція доволі негативно характеризує стан управління кредитним портфелем та відволікає значні ресурси, що могли бути вкладені в розширення діяльності банку. Проте, з 2017 р. банк проводить політику, спрямовану на зменшення обсягу кредитів, що не обслуговуються, в результаті якої скорочується обсяг непрацюючих кредитів банку, а також проводить реструктуризацію не обслуговуючих кредитів.

У 2022 р. державні банки активно списували з балансів непрацюючі кредити. У результаті частка непрацюючих кредитів по системі загалом знизилася з 48,4% наприкінці 2021 р. до 41,0% на кінець 2020 р.

Наразі проблема непрацюючих кредитів залишається пріоритетом для АТ «Ощадбанк», хоча в 2022 р. він досягнув найбільших успіхів за темпами зменшення обсягів непрацюючих кредитів серед державних банків – за рік обсяг непрацюючих кредитів скоротився на 27%. Банк лідирує за обсягами погашення проблемної заборгованості – загальний обсяг погашень у 2022 р. становив 2,8 млрд грн, або 46% від загального обсягу зменшення простроченої заборгованості всіма державними банками [53].

Відмітимо, що пасивні операції, пов'язані з формуванням власного капіталу і ресурсної бази банку, забезпечують проведення активних операцій з метою досягнення запланованих показників прибутковості [53]. Динаміка складу та структури пасивів АТ "Ощадбанк" важлива для оцінки того, як банк залучає фінансові ресурси та як розподіляє їх між різними джерелами. Пасиви банку включають зобов'язання перед вкладниками та інші зобов'язання. Нижче подано загальний аналіз динаміки складу та структури пасивів. Зміни у розмірі пасивів банку протягом визначеного періоду вказують на зростання або зменшення фінансового обсягу банку. У цьому контексті варто розглянути склад та структуру пасивів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 рр., динаміку капіталу та зобов'язань банку наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка складу та структури пасивів АТ «Ощадбанк», 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Абсолютне відхилення 2022 р. до 2020 р.	
	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	2018 р., в.п	2019 р., в.п.
Кошти банків	54,1	0,02	58,1	0,02	5823,9	2,49	2,47	2,47
Рахунки клієнтів	154016,4	70,72	202142,9	81,13	186165,5	79,69	8,97	-1,44
Випущені єврообліга	34496,7	15,84	18303,9	7,35	11744,6	5,03	-10,81	-2,32

ції								
Інші запозичені кошти	6618,7	3,04	4430,1	1,78	4452,7	1,91	-1,13	0,13
Інші зобов'язання	1028,7	0,47	1807,1	0,73	1948,9	0,83	0,36	0,1

Продовження таблиці 2.4

Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	130,	0,06	369,8	0,15	233,8	0,10	0,04	-0,05
Субординований борг	12879,8	1,32	2462,6	0,99	1276,3	0,55	-0,77	-0,44
Разом зобов'язання банку	199224,5	91,48	229574,5	92,15	211645,8	90,60	-0,88	-1,55
Акціонерний капітал	49724,9	22,83	49724,9	19,96	49724,9	21,29	-1,54	1,33
Резерв переоцінки будівель	1821,9	0,84	1817,2	0,73	1572,9	0,67	-0,17	-0,06
Резерв переоцінки інвестицій	215,6	0,10	1018,2	0,41	976,1	0,42	0,32	0,01
Кумулятивна сума курсових різниць	1,5	0,00	1,1	0,00	1,6	0,00	0	0
Непокритий збиток	-33215,8	- 15,25	-33004,7	- 13,25	-30334,9	- 12,99	2,26	0,26
Неконтрольована частка участі	13,5	0,01	13,5	0,01	13,5	0,01	0	0
Всього капіталу	18561,7	8,52	19570,3	7,85	21954,1	9,40	0,88	1,55
Усього пасивів (зобов'язання та власний капітал)	217786,2	100	249144,8	100	233599,9	100	x	x

Джерело: складено авторами за даними [53].

Дані таблиці 2.4. свідчать, що в ресурсній базі банку переважають зобов'язання, частка яких складає 91,48% у 2020 р., 92,15% у 2021 р. та 90,60% у 2022 р. Загальна величина зобов'язань банку зросла на 12421,3 млн грн порівняно з 2020 р. за рахунок збільшення коштів банків, інших зобов'язань та

інших запозичених коштів.

У складі зобов'язань банку рахунки клієнтів є переважним ресурсом для здійснення банком своїх активних операцій, адже їх частка в складі пасивів майже щорічно зростає та складає 70,72% у 2020 р., 81,13% у 2021 р. та 79,69% у 2022 р. За аналізований період рахунки клієнтів зросли на 32149,1 млн грн порівняно з 2020 р. Це свідчить, що банк активно здійснює залучення коштів клієнтів, проводячи гнучку депозитну політику.

Позитивним моментом у 2022 р. є зменшення суми субординованого боргу банку у складі зобов'язань, як у абсолютній величині на 1186,3 млн грн порівняно з 2021 р. так і у відносній – на 0,44 відсоткових пункти.

За даними таблиці 2.9. спостерігається позитивна динаміка розміру власного капіталу, яка вказує на збільшення його розміру у 2022 р. на 3392,4 млн грн, тобто на 0,88 відсоткових пункти порівняно з 2020 р. Так, власний капітал має тенденцію до зростання через поступове зменшення непокритого збитку, величина якого за аналізований період знизилась із 33215,8 млн грн до 30334,9 млн грн. Разом з тим з даних, що характеризують структуру власної ресурсної бази АТ «Ощадбанк» у аналізований період не можна визначити її оптимальною, адже в цей період власні ресурси мають незначну частку у активах банку: 8,52% у 2020 р., 7,85% у 2021 р. та 9,40% у 2022 р., що переважно зумовлено значним розміром непокритого збитку, що у 2020-2022 рр. перевищує навіть власний капітал банку.

Аналіз динаміки пасивів надає інформацію про стратегії фінансування банку, рівень ризиків та його фінансову стійкість. Для отримання конкретної інформації щодо "АТ "Ощадбанк"", необхідно вивчення його фінансових звітів та публічних джерел інформації.

Підводячи підсумок, можна відзначити, що динаміка активів та пасивів відповідає основним принципам і напрямкам розвитку АТ «Ощадбанк», але розвиток активів у подальшому вимагає їх коригування у напрямі підвищення питомої ваги кредитно- інвестиційного портфелю й активізації інвестиційних операцій з вкладення власних або залучених коштів банку у різноманітні

інвестиційні проекти з метою диверсифікації портфеля активів і отримання прибутку. Підвищення ефективності банківської інвестиційної діяльності на ринку фінансових послуг може бути досягнуто за рахунок оптимального розміщення, раціонального інвестування, ефективного використання банківських фінансових ресурсів та забезпечення вкладів.

В цілому, АТ "Ощадбанк" демонструє стабільність та ефективне управління ризиками, проте рекомендується уважно спостерігати за динамікою ринкових умов та покращувати механізми управління кредитним портфелем.

2.3. Аналіз та оцінка інвестиційної діяльності АТ «СЕНС БАНК»

Для порівняльного аналізу інвестиційної діяльності банків в Україні було обрано також один з найбільших українських комерційних банків з міжнародним капіталом АТ «СЕНС БАНК». Для початку варто розглянути історичну характеристику обраного банку.

Банк засновано 24 березня 1993 році, а з 2001 року банк здійснює свою діяльність під брендом «Альфа-Банк Україна». З 2001 року здійснював свою діяльність під назвою АТ «СЕНС БАНК» та з 2004 року входив до складу приватної міжнародної банківської холдингової компанії з головним офісом у Люксембурзі. У 2022 році було ухвалено рішення про відмову від бренду Альфа-Банк, здійснено зміну юридичного найменування банку на АТ «СЕНС БАНК» та створено новий бренд Sense Bank.

Банк належить до приватної інвестиційної холдингової компанії АВН Holdings SA (АВНН). Станом на 1 січня 2021 року 57,6% акції АТ «СЕНС БАНК» належать холдинговій компанії АВН Holdings (SA Люксембург) та 42,4% акцій належать компанії АВН Ukraine Limited (Кіпр). З 2001 році банк є учасником системи SWIFT та асоційованим членом системи VISA International. Крім цього з 2001 року «Альфа-Банк Україна» є членом ПФТС, яка є одним з найбільших організаторів торгів цінними паперами в Україні. АТ

«СЕНС БАНК» є постійним учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 2 вересня 1999 року [49].

З 2018 року організаційно-правовою формою банку є акціонерне товариство. За даними Національного банку України станом на 1 квітня 2021 року активи банку становили понад 97,6 млрд. гривень. Станом на 1 січня 2021 року АТ «СЕНС БАНК» має 210 відділень в Україні, обслуговує понад 1,5 млн. фізичних та юридичних осіб та має штат понад 6500 працівників. Головний офіс банку розташований у Києві за адресою: вул. Велика Васильківська, 100.

Sense Bank є одним з найбільших українських банків.

22 липня 2023 року Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб уклали договір купівлі-продажу 100% акцій АТ «СЕНС БАНК». Sense Bank перейшов у власність держави.

Sense Bank посідає провідні позиції у всіх сегментах банківського ринку, є одним зі стійких і надійних банків України, входить до переліку системно важливих банків України, затвердженим рішенням правління Національного банку України 2023 року.

Sense Bank має 130 відділень по всій Україні. Фінустанова обслуговує понад 3 млн фізичних, 55 тис. юридичних осіб та 82 тис. ФОПів. У банку працює 4,5 тис. співробітників.

АТ «СЕНС БАНК» здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України, на підставі банківської ліцензії має право надавати банківські послуги. Акціонери банку здійснюють право власності на акції відповідно до законів України. Насамперед, АТ «Сенс Банк» у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами «Про банки і банківську діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про цінні папери та фондовий ринок» та іншими нормативно-правовими актами України, особливо Національного банку України. Банк, крім надання фінансових послуг, може здійснювати діяльність щодо інвестицій, випуску власних цінних паперів тощо [37].

АТ «СЕНС БАНК» здійснило випуск простих іменних акцій на суму

понад 287,3 млрд. грн., що дорівнює розміру його статутного капіталу. На сьогоднішній день банк займає провідні позиції у всіх сегментах банківського ринку, є одним з найстійкіших та найнадійніших українських банків та входить до десяти найбільших банків за обсягом активів [38].

З самого початку свого заснування та по сьогодні АТ «СЕНС БАНК» є одним з провідних учасників на ринку цінних паперів України та проводить операції за наступними напрямками діяльності:

- торгівля державними та корпоративними облігаціями за власний рахунок та в інтересах клієнтів на фондовому ринку;
- операції з надання рефінансування під заставу цінних паперів з державними та корпоративними облігаціями;
- супроводження операцій з інвестування нерезидентів в облігації українських емітентів [37].

Очевидним є той факт, що розвиток інвестиційної діяльності банків, у тому числі АТ «СЕНС БАНК», тісно пов'язаний зі здійсненням операцій з цінними паперами. Динаміка інвестиційної діяльності банку може бути аналізована через різні параметри та показники, які вказують на зміни в інвестиційних стратегіях та портфелях. На інвестиції в цінні папери банк за останній рік виділив близько 17% від загальних активів банку. На табл. 2.5 можна побачити динаміку вкладень у цінні папери та загальну суму активів банку за 2018-2022 рр.

Таблиця 2.5

Динаміка інвестиційної діяльності АТ «СЕНС БАНК» за 2018-2022 рр.

Показник	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022
Сума інвестицій у цінні папери, млн. грн.	270 702	275 342	234 069	208 589	307 741
Загальна сума активів, млн. грн.	1 274 732	1 350 403	1 367 163	1 493 298	1 822 841

Джерело: складено авторами на основі даних [37].

Отже, з отриманих результатів можна побачити, що протягом останніх

років спостерігається негативна тенденція до скорочення частки банківських інвестицій у цінні папери, при цьому спостерігається зростання загальних активів. До того ж позитивним моментом є зростання частки інвестицій в цінні папери у загальних активах банку за останні два роки (з 13,97% у 2018 році до 16,88% у 2022 році).

Аналіз інвестиційної діяльності є ключовим етапом для оцінки ефективності та ризиків інвестиційного портфеля. Нижче наведено загальний підхід до аналізу інвестиційної діяльності. Розрахунок загальної структури активів є ключовим елементом аналізу фінансового стану підприємства або фінансової установи. Ця структура дозволяє детально розглядати, як розподіляються різні види активів у балансі банку. Для аналізу інвестиційної діяльності АТ «Сенс Банк», насамперед, варто розглянути структуру його активів, обсягу вкладень у цінні папери та обсягу наданих кредитів. На наступній табл. 2.4 можна побачити загальну структуру активів АТ «СЕНС БАНК».

Таблиця 2.4

Загальна структура активів АТ «Сенс Банк» за 2020-2022 рр.

Показник	Рік		
	2020	2021	2022
Чисті активи, млн. грн.	60 287	71 909	97 593
Цінні папери, млн. грн.	2 201	8 967	12 287
<i>питома вага, %</i>	3,65	12,47	12,59
Надані кредити, млн. грн.	32 400	39 200	47 837
<i>питома вага, %</i>	53,74	54,51	49,02

Джерело: складено авторами на основі даних [37].

На табл. 2.4 можна побачити позитивну тенденцію до збільшення загальної суми чистих активів. Так, протягом 2020-2022 рр. сума чистих активів АТ «СЕНС БАНК» зросла на 62%. Крім цього, важливим аспектом є те, що питома вага цінних паперів у загальній структурі активів банку постійно зростає (з 3,65% у 2020 р. до 12,59% у 2022 р.), коли питома вага наданих кредитів протягом останніх двох років скорочується (з 54,51% до 49,02%). Можна зробити висновок, що протягом останніх років банк почав активно інвестувати у цінні папери, при цьому спостерігається тенденція до зниження

частки кредитів у загальній структурі чистих активів банку.

Загальна структура активів допомагає інвесторам, аналітикам і управлінцям отримати уявлення про те, як банк використовує свої ресурси та як вона розподіляє свій капітал. Це також може служити індикатором ефективності та стійкості фінансової установи.

Наступним аспектом дослідження інвестиційної діяльності банку є порівняння частки фінансових та частки реальних інвестицій. Розрахунок структури реальних та фінансових інвестицій використовується для аналізу та оптимізації інвестиційного портфеля. Визначення, яка частина портфеля складається з реальних інвестицій, а яка - з фінансових, дозволяє інвесторам та фінансовим менеджерам приймати раціональні рішення з управління активами та ризиками.

Зважаючи на те, що фінансові інвестиції складають значну частку інвестиційного портфеля, варто розглянути інвестиції банку у дочірні компанії та комерційну нерухомість як реальні інвестиції, що є досить поширеним методом аналізу. На табл. 2.5 наведена структура реальних та фінансових інвестицій АТ «СЕНС БАНК» за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.5

Структура реальних та фінансових інвестицій АТ «СЕНС БАНК»
за 2020-2022 рр., %

Рік	Питома вага фінансових інвестицій, у %	Питома вага реальних інвестицій, у %
2020	52,68	47,32
2021	80,95	19,05
2022	93,13	6,87

Джерело: складено авторами на основі даних [37].

З вищенаведеної таблиці можна побачити, що протягом останніх років спостерігається тенденція збільшення питомої ваги фінансових інвестицій та відповідно зниження частки реальних інвестицій. Так, з 2020 р. питома вага реальних інвестицій скоротилася на 40,45% (з 47,32% у 2020 р. до 6,87% у 2022р.). На нашу думку, це спричинено, насамперед, невивідністю інвестування

внерухомість, тому даний напрям інвестування став нецікавим для АТ «СЕНС БАНК».

Розрахунок динаміки структури інвестиційного портфеля АТ «СЕНС БАНК» важливий для оцінки змін в розподілі активів та стратегії управління інвестиціями протягом певного періоду часу. Цей аналіз надає корисну інформацію для інвесторів, фінансових аналітиків та управлінців фондів для прийняття рішень та корекції стратегій.

Наступним кроком дослідження буде аналіз зміни інвестиційного портфеля обраного банку. На табл. 2.6 наведена структура інвестиційного портфеля АТ «СЕНС БАНК» за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.6

Динаміка структури інвестиційного портфеля
АТ «СЕНС БАНК» за 2020-2022 рр.

Показник, тис. грн.	Рік		
	2020	2021	2022
Інвестиції в цінні папери	2 200 385	8 968 568	12 286 827
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0	7 000	7 000
Інвестиційна нерухомість	1 976 751	2 104 157	899 502
Загальний обсяг інвестицій	4 177 136	11 078 628	13 193 328

Джерело: складено авторами на основі даних [37].

Аналізуючи динаміку структури інвестиційного портфеля АТ «СЕНС БАНК», можна спостерігати значне зростання загального обсягу інвестицій на 9 016 192 тис. грн. протягом 2020-2022 рр., що передбачає збільшення обсягу цінних паперів у складі інвестиційного портфеля банку. При цьому інвестиції в асоційовані та дочірні компанії протягом останнім двох років не змінилися, а інвестиції в нерухомість зменшилися на 1 204 655 тис. грн. (за 2020-2022 рр.).

Розрахунок динаміки структури інвестиційного портфеля АТ «СЕНС БАНК» є важливим інструментом для ефективного управління інвестиціями та доходами. Він дозволяє вчасно реагувати на зміни в ринкових умовах і максимізувати ефективність управління активами.

Окрім цього, варто розглянути детальніше інвестиції банку у цінні

папери. Розрахунок інвестицій у цінні папери є важливим елементом аналізу інвестиційного портфеля та фінансової стратегії. Це дозволяє інвесторам та фінансовим управлінням визначати обсяг і структуру їхніх інвестицій у різні фінансові інструменти. На наступній табл. 2.7 можна побачити структуру інвестицій АТ «СЕНС БАНК» у цінні папери за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.7

Інвестицій у цінні папери АТ «СЕНС БАНК» за 2020-2022 рр.

Цінні папери	Рік	
	2020	2021
Державні облигації номіновані в доларах США, тис. грн.	8 296 083	8 706 142
Державні облигації номіновані в гривнях, тис. грн.	452 120	2 724 748
Державні облигації номіновані в євро, тис. грн.	248 940	174 055
Боргові цінні папери органів місцевого самоврядування, тис. грн.	–	614 750
Боргові цінні папери небанківських фінансових установ, тис. грн.	–	101 384
Акції підприємств та інші цінні папери, тис. грн.	1 098	1 098
Балансова вартість інвестицій у цінні папери, тис. грн.	8 967 471	12 286 826

Джерело: складено авторами на основі даних [37].

Як можна побачити з вищенаведеної таблиці, основна значна частина інвестицій у цінні папери спрямована на державні облигації. Також, АТ «СЕНС БАНК» почав активно інвестувати в боргові цінні папери місцевого самоврядування та небанківських фінансових установ. Протягом останніх двох років незначною є частка інвестицій у акції підприємств та інші цінні папери. Насамперед, даний факт пояснюється надійністю вкладення коштів у державні цінні папери, що в свою чергу страхує девальваційні ризики та зберігає процентний дохід. Крім цього, на сьогодні АТ «СЕНС БАНК» є первинним дилером Міністерства фінансів України та займає лідируючі позиції на ринку цінних паперів. Розрахунок інвестицій у цінні папери є інструментом для аналізу та управління інвестиційним портфелем, а також для досягнення балансу між ризиками та доходами.

Висновок щодо інвестиційної діяльності сформульований на основі проведеного аналізу фінансового стану та стратегій управління активами.

Оскільки аналіз був виконаний для АТ «СЕНС БАНК», визначимо загальний висновок на основі інформації, наданої в попередніх розрахунках:

Стабільність та надійність. АТ «СЕНС БАНК» демонструє високий рівень стабільності. Великий обсяг ліквідних активів та надійна структура інвестиційного портфеля свідчать про здатність банку витримувати економічні труднощі та забезпечувати ліквідність.

Диверсифікація та ризиковані активи. Аналіз структури інвестиційного портфеля АТ «СЕНС БАНК» вказує на ефективне використання стратегії диверсифікації. Розподіл ризикованих та стабільних активів сприяє збалансованому підходу до інвестицій.

Ліквідність та ефективність управління активами. АТ «СЕНС БАНК» має високий рівень ліквідності та ефективно управляє активами. Це робить банк готовим до непередбачуваних змін на ринку та забезпечує ефективність використання фінансових ресурсів.

Спроможність адаптуватися до ринкових умов. Розрахунок динаміки структури інвестиційного портфеля АТ «СЕНС БАНК» свідчить про здатність банку адаптуватися до змін на фінансових ринках. Гнучкість стратегій дозволяє ефективно реагувати на нові можливості та ризики.

Ефективність управління ризиками. Аналіз розподілу ризиків в інвестиційному портфелі АТ «СЕНС БАНК» свідчить про ефективне управління ризиками. Банк розуміє та контролює ризики, пов'язані з різними видами активів.

У цілому, інвестиційна діяльність АТ «СЕНС БАНК» виглядає стабільно та ефективно. Продумана стратегія інвестування, збалансованість портфеля та гнучкість управління роблять АТ «СЕНС БАНК» конкурентоспроможним на фінансовому ринку. Такий підхід дозволяє забезпечити надійність та стійкість у викликових умовах економічного середовища.

Можна зробити висновок, що інвестиційна діяльність АТ «СЕНС БАНК», насамперед, характеризується позитивними змінами. Однак, попри це,

на нашу думку, існує ряд важливих проблем, які пов'язані зі здійсненням інвестиційної діяльності банком та потребують вирішення.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ РОБОТИ БАНКІВ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

3.1.Управління ризиками інвестиційної діяльності банків України в умовах розвитку інформаційної економіки

Механізм захисту банку від ризиків передбачає необхідність визначення та оцінки рівня ризику та прийняття рішень щодо його зниження. Своєчасна ідентифікація, оцінка, аналіз та визначення найбільш оптимального та ефективного способу зниження того чи іншого інвестиційного ризику є процесом управління інвестиційними ризиками банківських установ.

Щоб вижити на ринку, зміцнити свої позиції в міжнародній конкуренції та збільшити свій внесок у зростання економіки країни, банки повинні навчитися ефективно управляти інвестиційними ризиками. Прийняття рішень у процесі інвестування на фондовому та грошовому ринках відбувається в умовах постійної невизначеності кінцевих результатів.

Підхід до оцінки ефективності інвестицій повинен включати механізми управління інвестиційним портфелем, засновані на науковій точці зору для забезпечення контролю ризиків, а також для оцінки ефективності інвестиційних проектів. Сьогодні особливості розвитку розвиненої вітчизняної економіки та її інформатизації вимагають вдосконалення методів управління банківськими інвестиційними ризиками в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Робота банківських установ наражається на велику кількість ризиків, оскільки за своєю природою має соціальну цінність і виконує функцію проведення грошово-кредитної політики. Таким чином, знання, ідентифікація та контроль банківських ризиків становлять інтерес для багатьох сторін.

Постійне збільшення обсягів інвестиційних операцій, а також збільшення частки вкладень у цінні папери корпоративних емітентів, які є ризиками, сприяють підвищенню уваги банківських установ до процесів оптимізації в системі управління ризиками інвестування. операції. значно вище державних

цінних паперів, а негативний досвід західних банків пов'язаний зі збитками від операцій з цінними паперами через недосконалість систем управління ризиками.

Сучасна парадигма цивілізаційних трансформацій демонструє значний інтерес до інформаційного суспільства та економіки знань. Культура інформаційного суспільства не може бути сформована, поки не буде поінформована економіка. Незважаючи на очевидні переваги впровадження інформаційних технологій у процес виробництва та споживання, існують серйозні недоліки впровадження інформаційних технологій, більшість з яких носить ризикований характер. Виникає нове явище, яке відображає загальні проблеми інформатизації суспільства і потребує уважного розгляду – інформаційні ризики.

Банківські установи є активними учасниками процесу глобалізації та глибоко проникають у всі сфери економіки, надаючи значний вплив на економічне зростання та соціальний розвиток країни. Тому як одну з важливих складових системи ризик-менеджменту банку доцільно розкрити зміст ризик-менеджменту банківських інвестиційних операцій в умовах розвитку інформаційної економіки. Для збереження цілісності необхідно переглянути загальну систему управління ризиками в банку та виділити в ній місце ризик-менеджменту інвестиційних операцій.

В підходах економістів до визначення управління ризиками банківських інвестицій існують різні погляди.

З точки зору Національного банку, ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал або надходження банку. Ризик-менеджмент – це система управління ризиками, яка включає в себе стратегію і тактику управління, скеровані на досягнення основних бізнес-цілей банку. Національний банк України під поняттям «управління ризиками» (ризик-менеджмент) розуміє процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує

взаємозв'язки між різними категоріями ризиків. [24].

З наукової точки зору ризик-менеджмент інвестиційної діяльності банку є предметом, який вивчає проблеми управління ризиками інвестиційної діяльності. Зокрема Л. Кльоба доводить, що ризик-менеджмент інвестиційної банківської діяльності спирається на концепції, закони, принципи і методи, що лежать в її основі [22].

Р. В. Лавров чітко вказує, що мета управління банківськими ризиками, в тому числі й управління інвестиційними ризиками, полягає в обмеженні або мінімізації їх впливу на діяльність керованого об'єкта [4], тобто окремі різновиди інвестиційної діяльності банку [24].

Визначення сутності та змісту управління інвестиційним ризиком банку в дослідженні Буйди К. зводиться до простого переліку послідовних етапів процесу управління відповідним ризиком [5].

Під управлінням інвестиційним ризиком Кузьмін О. Є., Смірнова Т. О. розуміють процес ідентифікації всіх можливих факторів і видів ризику, які впливатимуть на окремий різновид інвестиційної діяльності, їх оцінку, розробку заходів щодо зниження ризику залежно від величини можливих втрат і постійний моніторинг ризику [23].

Стверджує Вовчак О.Д., що «банківські установи мають розвивати у своїй діяльності напрямки підтримки фінансової безпеки, формувати стратегію фінансової безпеки, яка має бути узгоджена із загальною конкурентною стратегією банків. Саме цей напрямки у банківській діяльності допоможе запобігти загрозам з боку світових кризових явищ, по-перше, фінансовому ринку та, по-друге, реальному сектору національної економіки» [8].

В банківських установах при управлінні ризиками вдаються до їх вивчення та поділяють для цього два основних напрямки – визначення і оцінка рівня ризику і прийняття рішень щодо зменшення ризику. Ці напрями складають механізм захисту банку від ризику, який складається з поточного регулювання ризику і методів його мінімізації [7].

Управління інвестиційними ризиками та їх мінімізація передбачає їх

своєчасну ідентифікацію, оцінку, аналіз і визначення найбільш оптимального та ефективного способу зниження того чи іншого інвестиційного ризику.

У процесі ідентифікації визначається природа ризику та описуються усі можливі ризикові ситуації в діяльності банку, а також розраховуються кількісні характеристики ризику стосовно його виникнення. Головною метою ідентифікації ризику є реальний прогноз ситуації за можливих умов реалізації інвестиційної пропозиції. На другому етапі управління ризиками банк оцінює ймовірність зміни обсягу ризику в процесі реалізації інвестиційного проекту, визначає ступінь ризику, порівнює інвестиційний проект з альтернативними варіантами.

Необхідно ретельно оцінювати ризики, досягати оптимального співвідношення ризику та прибутковості наявним капіталом, бути готовим покрити потенційні збитки без порушення лімітів ліквідності та вимог кредиторів, споживачів послуг і регулятора, а також забезпечити адекватний ризик. моніторинг. Механізми та визначення схильності до ризику. Ці завдання вирішуються в процесі управління ризиками шляхом виявлення основних ризиків, їх оцінки, вибору напрямів і шляхів зниження ризиків або, навпаки, прийняття додаткових ризиків, а також організації процедур моніторингу на основі кінцевої позиції ризику.

Важливе місце в процесі управління інвестиційним ризиком займає його аналіз. Оскільки принципових відмінностей між банківським портфелем цінних паперів і часом їх формування немає, широко використовуються методи інвестиційного аналізу. У практиці портфельного менеджменту застосовують два підходи:

- технічний аналіз, який передбачає аналіз часових рядів цін і їх графіків з метою прогнозування цін в майбутньому на основі даних про динаміку цін в минулому.

- фундаментальний аналіз, більш глибокий і комплексний, заснований на дослідженні макроекономічних чинників розвитку фондового ринку, передбачає оцінку значної кількості показників.

В умовах нестабільності фондового ринку необхідною умовою забезпечення ефективності інвестування банків у цінні папери є контроль банківського портфеля цінних паперів та його оптимізація з метою мінімізації впливу інвестиційних ризиків на діяльність банку, що дозволить своєчасно прийняти адаптивні заходи щодо зниження ризику і можливих втрат в умовах несприятливої економічної ситуації і погіршення кон'юнктури фондового ринку. Для цього можуть бути використані загальні принципи та інструменти ризик-менеджменту, а саме – активна або пасивна стратегія управління банківським портфелем цінних паперів, технічний і фундаментальний аналіз, різні моделі оптимізації обсягів і структури банківського портфеля цінних паперів, але при цьому необхідно їх адаптувати до умов діяльності банків та тенденцій розвитку українського фондового ринку.

Управління інвестиційним портфелем цінних паперів великих українських банків зводиться до підбору видів цінних паперів з зазначеними характеристиками: рівнем доходу, ліквідності і ризику. Наявність на ринку великої кількості видів цінних паперів з різними параметрами призводить факт альтернативності вибору того чи іншого виду цінних паперів, їх кількості в складі портфеля. Підбір цінних паперів до складу портфеля здійснюється шляхом зіставлення ризику, прийнятого на себе, і очікуваним наслідком від інвестицій.

Прийняття рішень, спрямованих на мінімізацію ризику при збереженні необхідного рівня прибутковості, поряд з процесом систематичного аналізу показників інвестиційного ризику відповідно його видам являє собою моніторинг.

Мінімізація рівня інвестиційного ризику банківської установи є здійсненням комплексу заходів, спрямованих на зниження ймовірності настання подій або обставин, які призводять до збитків і на зменшення розміру потенційних збитків від інвестиційних операцій.

Мінімізація впливу ризиків від інвестиційної діяльності, яка проводиться банками, обумовлена наступними чинниками (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Чинники, що обумовлюють мінімізацію впливу ризиків інвестиційної діяльності банків

Джерело: складено за даними [5]

Для зниження ризиків, що приймаються, великі банки використовують набір фінансових і нефінансових інструментів, застосування яких залежить від конкретного ризику. Мінімізації ризику також сприяє застосування консервативної політики до оцінки якості цінних паперів, позичальників, ретельне структурування угод і моніторинг. Мінімізація ризиків невідривно пов'язана з операційною діяльністю, яка у свою чергу вимагає зниження операційних ризиків шляхом вдосконалення процедур і ІТ-систем, впровадження контролю на всіх етапах операцій, підвищення кваліфікації співробітників.

Одним із способів, який найбільш широко практикується банками для зниження ризиків є диверсифікація портфеля цінних паперів банком.

Диверсифікація за своїм змістом спрямована на зниження рівня ризику шляхом інвестування в різні види діяльності з менш ніж абсолютно позитивно корельованою прибутковістю. Створення добре диверсифікованого портфеля інвестиційних операцій за активним підходом до мінімізації інвестиційних ризиків може призвести до значного або навіть повного зниження конкретного ризику.

Зайва диверсифікація може призвести до складнощів якісного управління портфелем; зростання витрат, пов'язаних з пошуком банком цінних паперів, високих витрат по покупці дрібних пакетів цінних паперів, покупці недостатньо надійних, дохідних і високоліквідних цінних паперів.

Практика мінімізації ризиків за управління портфелем цінних паперів нараховує досить значне коло інструментів і підходів. До основних моделей належать пасивне і активне, довгострокове і короткострокове, помірне і агресивне управління портфелем цінних паперів із застосуванням адаптивних процедур оптимізації. Кожен з цих підходів має свою специфіку і відрізняється за метою, за терміном формування портфеля, структурою цінних паперів в ньому, сприйняттям ринку цінних паперів, розміром фінансових витрат на процес управління, специфічними методами управління [8].

Оскільки рівень інвестиційного ризику може істотно змінитися протягом певного періоду часу під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, банк розробляє систему управління інвестиційними ризиками, відображену в наступних цілях:

- забезпечити максимальне збереження власних коштів;
- підвищити відповідальність перед клієнтами, інвесторами;
- мінімізувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Ефективність управління інвестиційними ризиками банків у значній мірі залежить від ефективності організації фінансового механізму. При цьому виокремлюють такі підсистеми управління: інформаційне забезпечення; внутрішні системи комунікацій та передачі інформації між центрами відповідальності; підсистеми управління ризиками [10], що доцільно

запроваджувати в діяльність банків.

Ризик може походити від несприятливих умов, загальних для всіх сфер економіки; тоді він має назву загальноекономічний ризик. Якщо ризик пов'язаний з умовами саме цього проекту, то це індивідуальний ризик (рис.3.2.).

Рис. 3.2. Форми інвестиційного ризику

Особлива увага повинна приділятися організації системи управління ризиками та місця ризик- менеджменту в управлінні банком.

По-перше, управління ризиками від інвестиційної діяльності – це процес, який повинен починатися на стадії розробки інвестиційної стратегії банку за безпосередньою участю ради директорів і правління банку і узгодженням на вищому рівні ризик-апетиту. Важливо розуміти, що ризик-апетит нерозривно пов'язаний з інвестиційною стратегією.

По-друге, незважаючи на інтеграцію процесу управління ризиками інвестиційної діяльності в загальне управління банком, доцільно, щоб структурний підрозділ, відповідальний за управління ризиками, був незалежним від інших функціональних підрозділів і підпорядковувалося безпосередньо вищому керівництву. Підготовка та прийняття рішень, що регламентують процеси управління ризиками, організація і інформаційно-методичне забезпечення цих процесів, а головне – контроль за їх виконанням

повинні бути в сфері відповідальності і повноважень підрозділу з управління ризиками.

По-третє, в процес управління ризиками інвестиційної діяльності повинні бути залучені всі підрозділи банку, тому що тільки на рівні підрозділів можуть здійснюватися ідентифікація, аналіз, управління і надання звітів за ризиками, які є специфічними для діяльності конкретного підрозділу. Йдеться про централізовані координації і контроль, а також консолідації та аналіз інформації про потенційні загрози і ризикові події, і децентралізації процесів моніторингу, управління ризиками та надання звітів.

Система управління інвестиційними ризиками повинна охоплювати всі типи ризиків, процеси і процедури з управління ризиками, ролі і сфери відповідальності осіб, які беруть участь в управлінні ризиками.

Система ризик-менеджменту інвестиційної діяльності банків має бути достатньо повною, щоб покривати ризики, на які наражається банк, і гнучкою, щоб змінюватися в мінливих умовах здійснення банком своєї діяльності. Таким чином, ефективна система управління ризиками інвестиційної діяльності включає:

- 1) Чітко визначені політики і процедури, необхідні для ідентифікації, прийняття, оцінки, моніторингу, надання звітності та контролю ризиків.

- 2) Затверджену організаційну структуру, визначальну роль і відповідальність окремих осіб за прийняття інвестиційних ризиків і управління ними. Крім того, важлива наявність окремого незалежного департаменту або комітету, відповідального за розробку політики за ризиками на рівні всього банку і виконуючого наглядову і контрольну функції.

- 3) Ефективну систему ІТ, що забезпечує надання інформації з операційного рівня вищого керівництва банку та оперативне вирішення виникаючих проблем.

- 4) Механізми, що забезпечують поточний контроль за системами, політиками і процедурами з управління ризиками і процедури щодо внесення змін у разі виникнення необхідності.

На основі результатів вивчення специфіки ризиків інформаційної економіки доцільно виділити визначальні принципи управління інвестиційним ризиком для банку. За задумом автора, дані принципи матимуть не тільки теоретичну цінність в рамках розвитку положень про інформаційний ризик, але і можуть отримати практичне застосування:

- системність – принцип, який враховує всі фактори ризику та за яким управлінський впливорієнтований не лише на сам ризик, але й на причини його виникнення;

- реалістичність – принцип передбачає правдиву оцінку наявної ситуації, а також наслідків, які виникли внаслідок здійснення інвестиційного ризику;

- безперервність – здійснення постійного контролю з метою визначення ймовірності настання ризику та ідентифікації змін ринкового середовища;

- ефективність – використання фінансового потенціалу проекту для створення ефективного механізму нейтралізації ризиків;

- структуризація – система управління інвестиційними ризиками будується на основі конкретної метивідповідно з заданими умовами.

Даний перелік принципів системи управління інвестиційними ризиками доречно застосовувати взаємопов'язано, адже вони доповнюють та конкретизують один одного.

Таким чином, на сьогоднішній день сучасна економічна сфера накопичила значний обсяг знань з проблем ризиків і невизначеності і просунулася в трактуванні природи і сутності цих категорій. Однак інформаційна економіка з її специфічними ефектами та перманентним удосконаленням вимагає подальших досліджень.

Інтеграція інформаційних технологій та інвестиційної діяльності банку, зокрема в систему управління ризиками банківських інвестиційних операцій надає можливості:

- ухилення від ризику: встановлення зовнішніх факторів ризику, що негативно впливають на діяльність банку під час здійснення інвестицій (в цьому

випадку інвестування буде відхилено);

- диверсифікації ризику: при плануванні інвестиційних вкладень у цінні папери та оптимізації портфелю цінних паперів при наявності декількох надійних об'єктів, кошти будуть інвестуватись саме в тому напрямку.

При цьому передбачається, що процес управління банківським інвестиційним ризиком в умовах інформаційної економіки повинен бути спрямований на зниження загального рівня ризику банку до рівня, прийнятого для вищого керівництва банку і органів банківського нагляду. Такий процес можна розділити на наступні етапи:

- 1) Ідентифікація ризику.
- 2) Якісна оцінка і кількісний вимір.
- 3) Застосування методів зниження та контролю.
- 4) Моніторинг та звітність про ризик.

Однак перераховані вище етапи залишаються актуальними як для ручних, так і для повністю цифрових систем управління ризиками. Очевидно, що для обробки структурованих і неструктурованих даних з достатньою точністю потрібно система з високою продуктивністю.

З технічної точки зору, така система має наступний принцип роботи:

1) На початку з відомих фінансових сайтів викачуються огляди аналітиків, відгуки інвесторів і трейдерів, а також записи їх відкритих чатів в у текстовому форматі, а також, в систему завантажуються новини з сайту банку, акції якого торгуються на біржі.

2) За допомогою алгоритму опорних векторів на основі машинного навчання визначається позитивна, негативна або нейтральна тональність висловлювань.

3) За той же період часу завантажуються історичні дані значень аналізованого фондового індексу або акції банку – ця інформація використовується для обчислення по моделі GARCH.

4) На основі отриманих даних генеруються прогнози по трендам волатильності для окремих акцій або прогнозується ймовірність негативних

подій (наприклад, панічне вилучення банківських вкладів, знецінення акцій певної компанії тощо).

Зазначене вище дає змогу дійти висновку щодо зростання рівня та структурного ускладнення банківських ризиків внаслідок стабільно поступової концентрації банківського сектору та відповідного ускладнення пропонованих банківських продуктів та послуг. Регуляторам потрібно все більше кількісних даних, прозорості та поліпшеної організації документації даних. Незважаючи на те, що банківська діяльність завжди була заснована на даних, сьогоднішній обсяг інформації є більшим та різноманітнішим, і її більш швидка обробка вимагає нових інструментів. Система «big data» є перспективною в області зменшення ризиків і виявлення нових можливостей, особливо коли новітні і різноманітні джерела інформації інтегровані в традиційне управління ризиками, андеррайтинг та організацію продажів.

На сучасному етапі розвитку України від ефективної діяльності банків в інвестиційному напрямку залежить подальший розвиток інвестиційного вектору всієї економіки і особливо банківської системи. Однак, незважаючи на це, основними цілями банків є забезпечення адекватного доходу від фінансових інвестицій з мінімальними ризиками. На даний час інвестиційний банкінг знаходиться в стані розвитку та потребує ефективного управління, оскільки в Україні поширена класична модель банківської діяльності, орієнтована на здійснення розрахунково-касового обслуговування та надання кредитно-депозитних послуг. Підпорядковуючи інвестиційну політику банку стратегії успішної реалізації, бажано всебічно вдосконалювати управління інвестиційною діяльністю банку за різними організаційно-економічними напрямами.

Оскільки ринки стають більш взаємопов'язаними, банки стають більш концентрованими, банківські продукти та послуги стають більш складними, а ризики зростають. Для забезпечення прозорості регулятори вимагають дедалі більше звітності. Хоча банківський бізнес завжди працював з великими масивами даних, сьогодні дані стають все більшими та різноманітнішими, що

вимагає використання різних нових інструментів для їх обробки. В таких умовах сучасні технології «Big Data» мають перспективу для зниження ризиків від інвестиційної діяльності завдяки інтеграції нових різноманітних джерел даних в традиційні системи управління ризиками.

3.2. Методичні рекомендації щодо забезпечення банківської безпеки

Проведення правильної політики відносно забезпечення безпеки діяльності банку повинне спиратися на систему спеціальних заходів. Така система повинна поєднувати в собі:

1. заходи по захисту матеріальних цінностей, довірених банку;
2. заходи з попередження порушень із боку персоналу банку;
3. заходи, протидіючі проведенню незаконних операцій зовнішніми користувачами.

Найчастіше зустрічаються злочини, які здійснюються службовцями банку, – це шахрайство.

Шахрайство – явище морального порядку. Бути абсолютно упевненим в моральній стійкості усіх службовців практично неможливо. Тому можливий єдиний шлях уберегти банк від випадків шахрайства – створити такий порядок, при якому посадовці і службовці банку співпрацюють між собою на розумній основі і захищають один одного від шахрайства.

У будь-якому банку має бути створена надійна система попередження шахрайства.

Рада директорів повинна виробляти основні напрямлення практичної діяльності банку і стежити за тим, щоб персонал банку сприяв реалізації тих заходів, які перешкоджають протизаконним операціям. Службовці банку мають бути упевнені, що вони, з одного боку, захищені від усіх шахрайських акцій у свою адресу, а з іншого боку, згідно діючому законодавству відповідають за свою халатність.

Заходи, спрямовані на попередження шахрайства, повинні забезпечувати виявлення тих, службовців, які нечисті на руку, некомпетентних або і те і інше разом.

Причиною багатьох шахрайських операцій стає недбале відношення керівництва до виконання своїх обов'язків.

Рівень успішної діяльності будь-якої установи залежить від його керівництва, цілей, які воно перед собою ставить, і його здібностей в досягненні цих цілей.

В основному в керівній політиці банку можна виділити наступні основні напрями роботи:

Розробка основних планів роботи.

1. Організація роботи банку, що дозволяє реалізовувати ці плани.
2. Управління банком, зорієнтоване на таку організацію роботи.

Попередження шахрайства багато в чому залежить від того, наскільки добре поставлений підбір персоналу, забезпечений функціональний контроль, здійснюються раптові перевірки директорами або сторонніми аудиторами, забезпечені боргові зобов'язання.

Підбір персоналу повинен проводитися з особливою ретельністю, оскільки банківські службовці мають «категорію ризику» вище за середній, коли деяка уявна або діюча потреба укупі з можливістю здійснення розкрадання може привести їх до скоєння злочину.

Можливість здійснення шахрайства відкривається там, де службовець втілений довірою, а запобіжні заходи, які могли б утримати його від спокуси і захистити ресурси банку, виявляються неефективними.

Певна операційна діяльність є присутньою в кожному банку незалежно від його розміру. Кількість видів такої діяльності і число здійснюваних операцій визначають число функціональних відділів, у рамках яких повинна групуватися і організовуватися робота. У невеликих банках має місце часткове накладення одних обов'язків на інші, що не зовсім бажано з точки зору попередження шахрайства.

Проведення функціонального контролю за робітниками відділу нині носить адміністративний характер. Порядок контролю виробляється з метою постановки завдань і припису загальних методів їх виконання для надійного і вірного ведення справ в усіх структурах банку. Його успіх або провал залежить великою мірою від видів, характеру і числа напрямів, по яких він проводиться, а також від способів, якими цей порядок реалізується на практиці.

Правила і методи, якими слід керуватися, залежать великою мірою від розміру банку. Проте в будь-якому випадку необхідно приділяти увагу таким речам, як спільні організовані акції і спільний внутрішній контроль.

Кожна система внутрішнього контролю на виправдання своєї назви повинна забезпечувати організацію і порядок. Дозволити одному службовцеві мати повний контроль за важливою сферою діяльності банку без перехресної перевірки іншим службовцем – означає дати йому можливість, якщо він не встоїть перед спокусою, вчинити і приховати шахрайство.

Важливим аспектом внутрішнього контролю треба вважати розробку методів і процедур, необхідних для перевірки отримуваних результатів і забезпечення захисту активів банку.

Особливу увагу слід приділити експертизі активів, оцінці методів управління і їх відповідності банківському закону і нормативним актам – головним чином для того, щоб визначити міру їх відповідності надійною і здорової банківській політиці і діяльності. Аудит банку проводять з метою підтвердження правильності інформації про активи і пасиви, їх відповідності обліковим документам.

Система контролю повинна виконувати наступні операції:

1. Звіряння робочих відомостей активів, пасивів і сумарних активів за вирахуванням усіх зобов'язань з відповідними контрольними рахунками, що містяться в загальній бухгалтерській книзі.

2. Фізичний підрахунок забезпечення кредиту.

3. Огляд усіх інших активів, пасивів і сумарних активів за вирахуванням усіх зобов'язань.

4. Пряму перевірку активних і пасивних рахунків як з позичальниками, так і з вкладниками.

5. Аудит рахунків доходів, витрат і сумарних активів за вирахуванням усіх зобов'язань.

6. Підготовку податкових декларацій.

7. Вироблення рекомендацій відносно підвищення ефективності контролю за операціями.

Тільки при звірненні банківських відомостей з вкладником або позичальником можливе виявлення помилок, зроблених як умисно, так і ненавмисно. Без їх перевірки можна покладатися тільки на попередні бухгалтерські баланси, узяті з усіх позикових рахунків і рахунків вкладників, і їх звірвання з тими, що відповідають контрольними рахункам в загальній бухгалтерській книзі.

Встановлення ефективної системи контролю проти шахрайства в малому банку у багатьох відношеннях представляється важчим, ніж у великому. Проте аналіз випадків шахрайства показує, що практичні запобіжні заходи, до цього що не застосовувалися у багатьох малих банках, стають можливими, коли цьому питанню приділяється увага. Високоєфективний захист можна встановити з невеликими витратами. Введення одного разу система не порушуватиме ритм роботи банку.

Проблема малого банку полягає в тому, що часто представляється неможливим розподілити роботу так, щоб не було часткового збігу обов'язків і зосередження їх у однієї людини. Статистика свідчать, що шахрайські операції в малих банках трапляються частіше, ніж у великих. Це обумовлено в першу чергу частковим збігом обов'язків.

Трудність, що іноді має місце в невеликому банку, полягає в тому, що, коли стають відомі нові важливі методи контролю шахрайства, нічого не робиться, щоб їх реалізувати, із-за близьких відношення між службовцями, інертності з боку керівництва і просто недоліку необхідних знань.

Система контролю повинна виконувати наступні функції:

1. Підрахунок грошової готівки у касирів, що є в обігу векселів, підтвердження правильності балансів банку.

2. Контроль системи бухгалтерського обліку.

3. Прямую перевірку депозитних рахунків і нереалізованих позикових залишків.

Кожен посадовець у банку повинен оберігати банк від шахрайства і всіляко сприяти проведенню політики в його інтересах. Будь-яке використання, навіть тимчасове, грошей, фондів або кредитів в інтересах сторонніх осіб або організацій на противагу інтересам свого банку стає умисним зловживанням.

Посадовець або службовець повинні точно виконувати наступні правила:

1. Кожен вчинок, що стосується грошей або іншої власності банку, повинен здійснюватися виключно на користь банку.

2. У ситуації, пов'язаній з грошима або іншою власністю, слід керуватися загальноприйнятою практикою, яка вироблялася кращими банкірами, маючим за плечима багаторічний досвід роботи. Будь-яка інша поведінка негожа.

Щоб попередити шахрайські операції у банку, необхідно поставити заслони на шляху здійснення протиправних дій службовцями.

Передусім необхідно як можна частіше проводити різного роду перевірки як готівкових коштів, так і бухгалтерської документації.

Заходи, сприяючі попередженню розкрадань грошових коштів з кас:

1. Посадовці або змінні касири роблять часті неоголошені підрахунки грошової готівки, що знаходиться у касирів і в сховищах, з наданням відповідної звітності директорам.

2. Робота в касі має бути якомога менше пов'язана з бухгалтерськими і обліковими операціями, вироблюваними у банку.

3. Касирам не можна займатися бухгалтерською проводкою в гробусі, індивідуальних і ощадних реєстрах, а також видачею депозитних сертифікатів.

4. Не допускати інших осіб, окрім касира, оперувати грошовою готівкою.

5. Потрібно повне звіряння перекладів між касирами.

6. Касирам не можна засвідчувати достовірність відміток на чеках

вкладників і потім самим оплачувати ці чеки. Достовірність відмітки має бути засвідчена іншим службовцем.

7. Усі дебетові меморандуми, що готуються касирами, необхідно до їх проводки по рахунках стверджувати у якого-небудь посадовця.

8. Усі дебетові і кредитові записи, що проходять через касира, повинні належним чином ідентифікуватися як ті що пройшли його операційну обробку.

9. Іноді необхідно перевіряти бланки про внесок депозиту на предмет відповідності дат після їх проводки. Ця операція допомагає виявити «перекриття» депозитів.

10. Персональні і ощадні розрахункові книжки не повинні зберігатися у касирів, не дивлячись, що деяким вкладникам це зручно.

11. Заборонити касирам залишати великі суми грошової готівки на очаху публіки або службовців банку.

12. Касири зобов'язані особисто стежити за збереженням грошової готівки.

13. Гроші, що приймаються касирами по перекладу, повинні мати на упаковці касову печатку і дату перекладу. Тільки після їх перевірки можна приступати до розпаковування.

14. Зміни у бланках про внесок депозитів не допускаються. Поправки повинні робитися по дебетовому або кредитовому запису з належним повідомленням клієнтів.

15. У касирів не повинні зберігатися оплачувані готівки банківські рахунки, призначені для доставки.

16. Грошові документи, що підлягають проводці по рахунку, необхідно реєструвати в додатковій обліковій книзі і офіційно стверджувати [42].

Фіктивні позики можна запобігти шляхом оплати усіх позикових коштів чеком, підписаним службовцем банку, або шляхом зарахування вирученої суми в кредит рахунки клієнта так, щоб надходження можна було б простежити. Крім того, звіти про кредитні операції не повинні складатися посадовцем, кредитуванням, що займається. Достовірність усіх нових позик має бути

засвідчена посадовцем; особа ж, призначена представляти на розгляд раді директорів звіт про усі позики, повинна зіставляти загальнусуму нових позик із загальним дебетом цих позик, записаним у бухгалтерській книзі. Касирам повинно бути заборонено оплачувати готівкою чеки по позикових коштах без підтвердження передатного запису ремітенту на обороті чека. Дуже часто шахрайство відбувається, коли посадова особа або персонал відділу позик надають касирам для оплати чеки фіктивних позик, кажучи, що «клієнт в даний момент чекає в іншому місці».

Для попередження шахрайства в кредитному відділі необхідно забезпечити такий стан речей, щоб під постійним контролем знаходилися як довірені банку цінності, так і банківські службовці, які повинні неухильно виконувати усі приписи, серед яких повинні мати місце наступні:

1. Забезпечені векселі і усі пролонгації по них повинні складати запоруку, що зберігається банком.

2. Не дозволяти банківському службовцеві, що відає інкасо чеків і інших документів, готувати і посилати поштою повідомлення по векселях.

3. Не дозволяти цьому банківському службовцеві накопичувати у себе великі суми готівки.

Не дозволяти цьому банківському службовцеві обробляти інкасовані векселі.

5. По усіх звільненнях запорук мати підписи боржників.

6. Стежити за здійсненням подвійного контролю над запорукою.

7. Звертатися за перевіркою записів про накопичення і за підготовкою пробного балансу векселів до службовців другого відділу.

8. Не дозволяти банківському службовцеві, що відає інкасо чеків, приймати векселі або чеки з проставленим бланковим індосаментом.

9. Вимагати від касирів, щоб вони не оплачували готівкою чеки клієнтів, що представляють службовців, що відають векселями.

Крім того, в кредитному відділі необхідно виконувати наступні заходи:

1. Узяти під суворий контроль векселі і опечатати усі запоруки.

2.Перевіряти і оцінювати запоруку, що надається.

3.Періодично готувати пробний баланс усіх векселів.

4.У разі наявності позик під нерухомість необхідно ретельно перевірити наступне:

а) упевнитися в юридичному праві позичальника на об'єкти нерухомості;

б) застава або акт передачі на зберігання мають бути записані у відповідному виді;

в) в картотеці повинен знаходитися прийнятний документ про правовий титул власника власності;

г) в картотеці повинне знаходитися свідоцтво про сплату податків.

5.Слід перевіряти, щоб закладені цінні папери були зареєстровані на ім'я позичальника, а у разі, якщо вони зареєстровані на інше ім'я, в картотеці повинен знаходитися довірочний лист від власника.

6.Перевіряти вірність заповнення, підписання і засвідчення призначень і доручень.

7.Перевіряти усі рішення, що стосуються надання позик підприємствами організаціям.

Основний спосіб запобігання шахрайським операціям з цінними паперами полягає в забезпеченні надійного зберігання цінних паперів і здійсненні контролю за операціями з ними.

Під час перевірки що належать: банку цінних паперів важливо визначити їх істинного власника і розкрити будь-які перехідні операції.

Щоб захистити банк від спекуляцій з цінними паперами за допомогою використання банківських рахунків по брокерським операціям, банках слід домагатися регулярного отримання звітів про брокерських рахунки і передачі їх в оригінальному заклеєному конверті на ревізію не тому працівнику, який веде контроль за операціями, а якому-небудь іншому.

Щоб забезпечити банк від крадіжки частини виручки, отриманої від продажу цінних паперів клієнтів, необхідно розподіляти контроль за такими

операціями між кількома працівниками. Іншими словами, не слід дозволити одному працівникові приймати доручення на купівлю/продаж, організувати купівлю/продаж, здійснювати контроль за цінними паперами, пов'язаними з цими операціями, якщо звітність по них не перевіряється періодично компетентною особою.

Для попередження переказу фіктивних витрат на контрольному рахунку для компенсації крадіжок готівки необхідно забезпечити подвійний контроль за цінними паперами і ощадними вкладками і детально перевіряти операції по контрольному рахунку кваліфікованим бухгалтером з управлінськими функціями.

Попередити розкрадання засобів клієнтів, призначених для придбання цінних паперів, досить важко, оскільки контроль за операціями з цінними паперами здійснює одна людина. Якщо банківські контролери або ревізії керівників не розкривають угоди подібного роду і якщо шахрай досить розумний, щоб приховати свої незаконні дії, недостача може бути нескінченною. Оскільки операції цього типу недоступні для ревізій, що проводяться банківськими контролерами, відповідальність за ретельніші ревізії по перевірці таких операцій повністю лягає на плечі керівників.

3.3. Шляхи підвищення ефективності інвестиційних операцій

В процесі здійснення банками інвестиційних операцій виникають ризики, які можуть загрожувати ліквідності та знижувати ефективність розміщеного капіталу. Основними шляхами, які можуть підвищити економічний ефект інвестицій є:

1. Планування інвестиційної діяльності і контроль за нею.
2. Регулювання та стимулювання інвестиційної діяльності.
3. Інвестиційний аналіз і прогнозування.

Підвищення ефективності інвестиційних операцій в банківських установах є ключовим аспектом фінансового успіху та забезпечення стійкості. Шляхи, які можуть допомогти в покращенні інвестиційної діяльності:

- технологічні інновації. Використання передових технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), аналітика даних, блокчейн та інші, може поліпшити автоматизацію процесів, робити швидше та точніше прийняття рішень.
- оптимізація процесів. Ретельний аналіз та оптимізація внутрішніх процесів банку може зменшити зайві витрати та час, забезпечуючи більшу ефективність інвестиційних операцій.
- розширення фінансового портфеля. Розгляд можливостей розширення фінансового портфеля та введення нових продуктів та послуг може допомогти розширити інвестиційні можливості банку.
- гнучкі та інноваційні стратегії інвестування. Розробка гнучких та інноваційних стратегій інвестування, які адаптуються до змінних ринкових умов, може забезпечити більші можливості для отримання прибутку.
- посилення розуміння ризиків. Глибоке розуміння ризиків інвестиційних операцій та ефективне управління цими ризиками може захистити банк від негативних наслідків інвестицій.
- освіта та розвиток персоналу. Підвищення кваліфікації та розвиток персоналу, особливо в області фінансів та інвестицій, може підтримати більш ефективні інвестиційні стратегії.
- співпраця та партнерства. Розгляд можливостей для співпраці та партнерств з іншими фінансовими установами, фінтех-компаніями чи технологічними стартапами може призвести до нових інвестиційних можливостей.
- етичне та відповідальне інвестування. Врахування етичних та відповідальних аспектів в інвестиційних рішеннях може позитивно позначитися на репутації банку та привертати більше клієнтів.
- стратегії управління ліквідністю. Розробка ефективних стратегій управління ліквідністю може забезпечити більшу стабільність фінансового стану банку в умовах ринкових коливань.

- взаємодія з регуляторами. Встановлення ефективного механізму спілкування з фінансовими регуляторами може допомогти банку висвітлити та вирішити питання, пов'язані з інвестиціями.

Успішні інвестиційні операції в банку вимагають не лише ефективних стратегій, але й гнучкості та здатності адаптуватися до змін в економічних умовах та ринкових тенденціях.

У процесі банківської інвестиційної діяльності можуть виникати відхилення, тобто розбіжності між бажаними (плановими) і фактичними показниками. Для своєчасного виявлення відхилень і відповідного реагування на них здійснюється відповідний контроль. Його основними завданнями є перевірка фактичних результатів, зіставлення їх із плановими і виявлення відхилень, з'ясування причин їх виникнення, аналіз та прогнозування наслідків, вживання заходів для усунення відхилень і поліпшення результатів роботи. Ефективність, безпека інвестиційної діяльності на цьому управлінському етапі залежатиме від компетентності, досвіду, інтуїції менеджера, який зможе точно встановити, які відхилення є несуттєвими, а які несуть у собі загрозу безпеці банку. Значні відхилення потребують негайного і ретельного дослідження. Відхилення можуть виникнути внаслідок прорахунків у плануванні або у процесі реалізації інвестиційних рішень. Контроль потрібен для того, щоб визначити, чи правильними є інвестиційні рішення, як вони здійснюються у часі і за вартістю.

Контроль – це своєрідний гарант виконання планових завдань. Ефективність контролюючої функції в інвестиційній діяльності банку залежить від дотримання таких принципів, як законність, безперервність, своєчасність, відповідальність, точність і повнота інформації.

За формами здійснення контроль поділяється на внутрішній і зовнішній. Зовнішній здійснюється зовнішніми відносно банку контролюючими органами (НБУ, ДПАУ, незалежною аудиторською фірмою. Державною комісією з пінних паперів і фондового ринку). Відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" робота кредитних організацій підлягає щорічній

аудиторській перевірці аудиторською фірмою, яка має ліцензію на здійснення таких перевірок. [44] Роль обов'язкових аудиторських перевірок полягає у виявленні і виправленні помилок у діяльності комерційних банків. Контроль за діяльністю банку провадиться податковими органами з метою виявлення помилок, недоліків у документації, підвищення податкової дисципліни. Контролюючу функцію щодо банків здійснює й НБУ, який розробляє і контролює виконання відповідних нормативів.

Внутрішній контроль провадиться самою банківською установою з метою перевірки виконання інвестиційних планів та управлінських рішень у сфері інвестицій. До внутрішніх контролюючих органів належать відділи моніторингу і контролю банківських операцій, внутрішнього аудиту, обліку банківських операцій, загального діловодства та контролю й інші.

Моніторинг банківської інвестиційної діяльності – це постійний, систематичний контроль за показниками інвестиційної діяльності банку, визначення величини відхилень фактичних результатів від запланованих чи нормативних, аналіз відхилень і прийняття адекватних управлінських рішень.

Функції контролю і планування у банківській інвестиційній сфері є взаємопов'язаними і взаємозалежними. Планування створює умови, орієнтири, показники для контролювання інвестиційної діяльності, а контроль потрібен для того, щоб визначити, чи не допущено помилок при складанні стратегічних, тактичних і оперативних планів.

Надійність і ефективність управління банківськими інвестиціями залежить від здатності банку оперативно реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищах. Це досягається завдяки функції регулювання.

Регулювання інвестиційної діяльності здійснюється на всіх рівнях економіки. На макрорівні держава через систему державних органів, які визначають норми, обмеження, пільги, податки щодо провадження певних видів діяльності, може сприяти розвитку або занепаду банківської інвестиційної діяльності. На мікрорівні відбувається саморегулювання банківської інвестиційної діяльності. На наш погляд, саморегулювання – це діяльність, яка

спрямована на зміну кількісних і якісних показників інвестиційної діяльності банку.

Оскільки відхилення конкретних дій, рішень, результатів від запланованих виникає через ризики, то регулювання як функція управління спрямована передусім на ефективне управління інвестиційними ризиками банку. Із сукупності ризиків, з якими має справу банк, виділимо зовнішні і внутрішні, які впливають на його інвестиційну діяльність.

Зовнішні ризики – це політичні, правові, соціальні, загальноекономічні, і вони є некерованими. Банк зобов'язаний реагувати на них і відповідно до змін регулювати свою інвестиційну діяльність.

До внутрішніх ризиків належать ризики, пов'язані зі змінами у внутрішньому середовищі банку. Вони керовані, і шляхом регулювання їх негативні наслідки можна звести до мінімуму. Внутрішні ризики – це кредитний, інвестиційний, ліквідності, платоспроможності, кадровий, диверсифікаційний та інші.

Важливою функцією у системі управління інвестиційною діяльністю банку є стимулювання – сукупність заходів щодо підвищення інвестиційної активності банку. Вважаємо, що серед основних напрямів державної політики щодо стимулювання інвестиційних процесів комерційного банку найефективнішими будуть такі:

- зменшення податкового тиску на банки, особливо у сфері довгострокового кредитування реального сектору економіки;
- звільнення від оподаткування частини прибутків комерційних банків або зменшення податкової ставки для банків, якщо вони спрямовують свої кошти на розвиток науки та в інноваційні проекти;
- удосконалення системи страхування інвестиційних ризиків комерційних банків для заохочення банків до надання довгострокових кредитів;
- удосконалення системи іпотечного кредитування, розвиток внутрішнього ринку іпотечних цінних паперів (заставних та іпотечних облігацій);

- створення умов для поживлення інвестиційної діяльності у спеціальних зонах і на територіях пріоритетного розвитку, де запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності для суб'єктів господарювання.

Отже, вплив держави на сектор банківських інвестиційних продуктів здійснюється шляхом формування відповідної законодавчої та нормативної бази через реалізацію контролю, регулювання і стимулювання банківської інвестиційної діяльності.

Особливою функцією системи управління інвестиційною діяльністю банку є інвестиційний аналіз – процес дослідження інвестиційної активності й ефективності інвестиційної діяльності з метою виявлення резервів їхнього зростання. [47] Особливістю інвестиційного аналізу є те, що його дані використовуються як база для всіх інших функцій. На етапі маркетингових досліджень проводиться аналіз і оцінка внутрішнього і зовнішнього середовища банку та його інвестиційних можливостей. За результатами попереднього аналізу здійснюється процес інвестиційного планування. Завдання інвестиційного аналізу на цьому етапі полягає у підвищенні науково-економічної обґрунтованості інвестиційних планів банку. Результати інвестиційного аналізу використовуються при виконанні контрольних функцій. Отже, використання таких важливих інструментів банківського інвестиційного менеджменту, як планування, контроль, регулювання, аналіз, стимулювання дають банку можливість здійснювати ефективну інвестиційну діяльність і перемагати у конкурентній боротьбі на ринку банківських послуг.

Щодо управління інвестиційною діяльністю загалом, то воно дає можливість підтримувати стабільність і ліквідність на ринку інвестицій.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

З результатів проведеного дослідження можна зробити висновок, що інвестиційні операції та забезпечення їх безпеки є досить перспективним напрямом банківської діяльності, з кожним роком даний сектор розміщення капіталів розвивається. Однак, на сьогодні безпека інвестиційної діяльності банків не знаходиться на досить високому рівні.

Ситуацію в інвестиційному секторі можна прослідкувати проаналізувавши табличний матеріал та банківські інвестиції, які протягом досліджуваного періоду постійно зростали, при чому найбільша величина зростання прослідковується по довгострокових кредитах, а особливо це кредити надані суб'єктам господарювання. Про стан зростаючих інвестицій можна стверджувати що забезпечення безпеки інвестиційної діяльності банківського сектору постійно моніториться та налагоджується.

Найбільше підвищення інвестиційної активності банків можна побачити протягом 2019 року, приріст довгострокових кредитів склав 163,2% (у т. ч. суб'єктам господарювання 139,6%) вкладення в цінні папери зросли на 48,4%. З вище наведених даних видно досить низьку активність комерційних банків на ринку цінних паперів, їх приріст тільки в 2018 і в 2022 роках перевищував позначку 50%, але навіть тоді їх частка в загальній кількості інвестицій залишалася дуже малою. Щодо 2018-го та 2022-го років, то зростання вкладень в цінні папери взагалі не було вагомим.

В АТ «СЕНС-БАНК» протягом останніх років спостерігається негативна тенденція до скорочення частки банківських інвестицій у цінні папери, при цьому спостерігається зростання загальних активів банків в Україні. До того ж позитивним моментом є зростання частки інвестицій в цінні папери у загальних активах банків за останні два роки (з 13,97% у 2020 році до 16,88% у 2022 році). Про все це можна стверджувати щодо слабкої роботи банку щодо забезпечення зберігання вкладів та банк посилено працює над цією проблемою для подальшого випралення ситуації.

У складі зобов'язань АТ "Ощадбанк" рахунки клієнтів є переважним ресурсом для здійснення банком своїх активних операцій, адже їх частка в складі пасивів майже щорічно зростає та складає 70,72% у 2020 р., 81,13% у 2021 р. та 79,69% у 2022 р. За аналізований період рахунки клієнтів зросли на 32149,1 млн грн порівняно з 2020 р. Це свідчить, що банк активно здійснює залучення коштів клієнтів, проводячи гнучку інвестиційну політику із забезпеченням збереження безпеки вкладів.

Підводячи підсумок, можна відзначити, що динаміка активів та пасивів відповідає основним принципам і напрямкам розвитку банківської структури, але розвиток активів у подальшому вимагає їх коригування у напрямі підвищення питомої ваги кредитно - інвестиційного портфелю й активізації інвестиційних операцій з вкладення власних або залучених коштів банку у різноманітні інвестиційні проекти з метою диверсифікації портфеля активів і отримання прибутку.

В підсумку можна сказати, що цікавість фінансових установ до забезпечення безпеки та проведення інвестиційних операцій зростає, особливо це стосується довгострокового кредитування, що забезпечується надійною безпекою фінансових установ.

В подальшому робота у напрямку забезпечення безпеки вкладів буде зростати в міру становлення промислового комплексу України та політичної стабільності в державі.

Отже, потенціал інвестиційної діяльності банків ще досить високий і в цьому напрямку слід працювати, але за умови подолання ряду проблем з ліквідністю та ризиками.

У вирішенні цього непростого завдання провідна роль належить менеджменту. Досвід свідчить, що кращих показників досягають ті банки, які мають високий рівень організації й управління. Однак, в великій мірі відіграють роль управлінські дії з боку держави.

Підвищення ефективності управління забезпечення безпеки банківською інвестиційною діяльністю має нині надзвичайно важливе значення для

забезпечення подальшого розвитку інвестиційної діяльності, а також економіки України загалом.

Підвищення ефективності забезпечення безпеки інвестиційної діяльності банку є ключовим завданням, оскільки це допомагає захистити активи банку та зберегти довіру клієнтів. Тому, необхідно зазначити ряд пропозицій, що можуть підвищити ефективність забезпечення безпеки інвестиційної діяльності банків:

- Розвиток ефективних внутрішніх контрольних систем - впровадження та постійне вдосконалення внутрішніх контрольних систем для виявлення та запобігання можливим шахрайствам та іншим видам ризиків;
- Використання технологічних інновацій - впровадження передових технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект та кіберзахист, для захисту від кібератак та забезпечення безпеки електронних транзакцій;
- Підвищення освіти персоналу - проведення регулярних тренінгів та навчання персоналу щодо сучасних методів шахрайства та безпеки інвестицій;
- Активна роль керівництва – участь керівництва банку у впровадженні та підтримці стратегій безпеки, а також впровадження культури безпеки серед персоналу;
- Моніторинг та аналіз транзакцій - вивчення фінансових транзакцій для виявлення будь-яких підозрілих дій або незвичайних патернів, які можуть свідчити про можливі аномалії;
- Захист інформації та даних - забезпечення безпеки конфіденційної інформації та особистих даних клієнтів, використовуючи ефективні методи шифрування та засоби кіберзахисту.
- Строгі внутрішні політики та процедури - визначення та виконання строгих внутрішніх політик та процедур щодо безпеки, які включаються до всіх аспектів інвестиційної діяльності;
- Диверсифікація портфеля для ризикозменшення - розподіл інвестицій між різні класи активів та ринки для зменшення загального ризику;

- Створення комітету з безпеки - формування спеціального комітету чи групи експертів, які відповідають за виявлення та вирішення питань безпеки.
- Співпраця з внутрішніми та зовнішніми експертами - використання послуг зовнішніх експертів, аудиторських компаній та консультантів для оцінки та вдосконалення систем безпеки.

Ці стратегії можуть сприяти створенню комплексного підходу до забезпечення безпеки в інвестиційній діяльності банку та зменшенню ризиків.

Розглянуті вище принципи, функції та методи управління системою безпеки банківської інвестиційної діяльності є своєрідним науково-теоретичним інструментарієм для подальшого дослідження та ефективності особливостей, проблем і перспективних напрямків розвитку банківського інвестування в Україні. способи вирішення цих проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М.Д. Ощадні банки: сутність та особливості регулювання їх діяльності в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2005. №6. С.18-20.
2. Аржевітін С. Сукупні заощадження населення в умовах державного регулювання ресурсного потенціалу банків України. *Економіст*. 2020. № 10. С. 20- 22.
3. Барабанова И.Ю. Цели и задачи разработки финансовой стратегии на предприятии URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tseli-i-zadachi-razrabotkifinansovoy-strategii-na-predpriyatii> (дата звернення: 12.05.2022).
4. Брежнева-Єрмоленко О. В., Золотарьова О. В., Москаленко К. О. Детермінанти інвестиційної діяльності комерційних банків. *Економіка і суспільство*, 2018. № 19. С. 948-954. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-142> (дата звернення 17.11.2023)
5. Буйда К. Проактивне управління кредитними ризиками в банківській системі України *Економіст*. 2016. № 12. С. 18-21
6. Васильєва Т.А. Банковское инвестирование на рынке инноваций: монография. Сумы: Изд-во СумГУ, 2017. 513 с.
7. Владимир О. М. Фінансовий менеджмент (опорний конспект лекцій для магістрів денної форми навчання спеціальності 8.18010012 «Управління інноваційною діяльністю») Тернопіль. ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2015. 128 с.
8. Вовчак О.Д. Фінансова безпека банківської діяльності: вплив фінансової кризи та інструменти управління. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. Вип. 5/1, 2021. С. 63—68.
9. Вдовенко Л.О. Кредитна політика системно важливих банків в Україні *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. № 11. 2018. С. 73–83.
10. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні: монографія. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 541 с.

11. Гапонюк М. Тенденції вітчизняної банківської системи та розвиток корпоративного сектору в Україні. Економіст. 2015. №11. С. 3-6.
12. Гнатенко Є., Венгер Н. Методичні підходи до проведення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства URL: <http://mdu.edu.ua/wpcontent/uploads/Economic-visnik-6-2016-10.pdf> (дата звернення: 11.09.2023).
13. Добровольська О.В., Остриніна О.П., Лопаткіна А.О. Аналіз сучасного стану активів та пасивів комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 27. Частина 3. 2017. С. 28–32.
14. Єрмошенко М.М. Економічна та соціальна політика. Економічна безпека України: проблеми та перспективи (Матеріали круглого столу). Основні засади підвищення фінансової безпеки держави. – URL: // <http://www.niss.gov.ua/book/journal/ekon.htm#b2>. (дата звернення: 11.10.2023).
15. Житар М. О., Ананьєва Ю. В. Державна політика регулювання та стимулювання інвестиційної діяльності банків України. *Науковий вісник Ужгородського Університету*, 2019. № 1 (53). С. 163- 167. URL: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1\(53\).163-167](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1(53).163-167) (дата звернення 02.11.2023)
16. Звіти банку. Офіційний сайт АТ СЕНС-БАНКУ – Режим доступу: <https://sensebank.ua/> (дата звернення 15.11.2023)
17. Іржавський О. Розробка вебсервісу моніторингу банківських послуг / О.Іржавський, В.Озеранський Proceedings Of the XII International Scientific-Practical Conference Internet-Education-Science - 2020, 2020. С. 34-35.
18. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення 08.10.2023)
19. Інвестиційна діяльність комерційних банків: [монографія] / д.е.н., проф. І.О. Лютий, к.е.н., доц. Р.В. Пікус, к.е.н., доц. Н.В. Приказюк, к.е.н., доц. К. І. Старовойт-Білович. Івано-Франківськ: ПВНЗ «Галицька академія», 2020. 388 с.

20. Калусенко В. В. Аналіз інвестиційного портфеля банків України та стратегія управління ним. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України, 2019. № 1. С. 63-78.
21. Комарницький І.Ф., Р.Г. Комарницька; Інвестиційна діяльність комерційних банків: монографія. Чернівецький національний ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Вид-во ЧНУ Рута, 2004. 259 с.
22. Кльоба Л.Г. Ризик-менеджмент банківської інвестиційної діяльності. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 1. С. 44–47.
23. Кузьмін О. Є., Смірнова Т. О. Удосконалення управління ризиками інвестиційної діяльності підприємств. Науковий Вісник Національного лісотехнічного університету України. Львів: НЛТУ України. 2009. Вип. 19.10. С. 263–270.
24. Лавров Р. В. Ризики комерційного банку та ризик-менеджмент в умовах фінансово-економічної нестабільності. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2011. № 2 (10). С. 196–201.
25. Лаврушин О. І. Банківські ризики: навчальний посібник / кол. авторів; під ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Лаврушина і д-ра екон. наук, проф. Н. І. Валенцевой. М.: КНОРУС, 2007. 232 с.
26. Лобачева І.Ф. Діагностика фінансового стану банківських установ в сучасних умовах. *Інноваційна економіка*. 2015. № 3. URL: [nbuv.gov.ua › inek_2015_3_38](http://nbuv.gov.ua/inek_2015_3_38) (дата звернення: 21.10.2023)
27. Луців Б.Л., Тимків А.О. Інвестиційна політика банків: навч. посібн. Тернопіль: Вид-во "Тернограф", 2021. – 317 с.
28. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підручник [для студ. ВНЗ]. К.: Центр навч. літ-ри, 2021. 472 с.
29. Мельников А.Е. Теоретичні аспекти банківської інвестиційної діяльності. Наукові праці МАУП: зб. наук. праць. 2011. Вип. 2(29). [Електронний ресурс]. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npmaup/2011_2/pdf_files/110-116.pdf.
30. Менеджмент інвестиційної діяльності : підручник / [М. П. Бутко, І. М. Бутко, М. Ю. Дітковська та ін.] ; за заг. ред. М. П. Бутка. – К.: Центр учбової

літератури, 2018. – 480 с.

31. Мороз А.М., М.І. Саблук. Банківські операції: підручник. Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. К.: Вид-во КНЕУ, 2002. 476 с.

32. Надійні банки України 2021: рейтинг, детальний аналіз. Веб сайт. URL: <https://finsee.com>. (дата звернення: 28.09.2023)

33. Новосьолова О. С. Дослідження ефективності управління ліквідністю АТ «Ощадбанк». *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/96.pdf (дата звернення 16.10.2023)

34. Оболенський О.Ю. Досвід банків розвинутих країн в галузі інвестиційної діяльності і можливості його реалізації в українській економіці / О.Ю. Оболенський // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України:

3б. наук. праць. –Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД УАБС, 2004. –Т.9. – С. 204-212.

35. Огляд банківського сектору та основні показники за 2021 рік. URL: <https://hotline.finance.ua/articles/oglyad-bankivskogo-sektoru-ta-osnovni-pokazniki-za-2021-rik/> (дата звернення 21.10.2023)

36. Организация банковских инвестиций: [Електронний ресурс]. – URL: <http://bibliotekar.ru/bank-6/25.htm> (дата звернення 12.11.2023)

37. Офіційний сайт НБУ. Веб-сайт URL: <https://bank.gov.ua/>, https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123427&cat_id=123316 (дата звернення 01.09.2023)

38. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Веб-сайт URL: mof.gov.ua (дата звернення 04.09.2023)

39. Офіційний сайт АТ «Державний ощадний банк України». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua/about> (дата звернення 19.10.2023)

40. Паласевич М.Б. Регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Національна академія наук України, Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2010. 20 с.

41. Парфенюк М.В. Дергалюк Б.В. Економічна сутність поняття «фінансова політика» та принципи її реалізації на підприємстві Веб-сайт

URL: ape.fmm.kpi.ua. (дата звернення 13.06.2023)

42. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс]: постанова №361 від 02.08.2004/ НБУ. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text> (дата звернення 08.10.2023)

43. Про інвестиційну діяльність. Закон України. Відомості Верховної Ради України, 1991, № 47, ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 26.10.2023)

44. Про банки і банківську діяльність. Закон України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 5-6, ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 26.10.2023)

45. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. Закон України. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 51, ст. 292. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 08.10.2023)

46. Реверчук С.К., Кльоба Л.Г., Паласевич М.Б. Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю: монографія. Львів: Вид-во "Тріада плюс", 2007. 351 с.

47. Савчук В.П., Дудка В. Оптимізація фондового портфеля. Управління фінансами. 2010. № 1. С. 60—70.

48. Система показателей устойчивости коммерческих банков. Веб-сайт. URL: <http://bankdata.ru/modules/Articles/article.php?storyid=110> (дата звернення 12.06.2023)

49. Смалюк Г. Теоретические основы системного подхода к формированию и реализации инвестиционного портфеля. URL: www.portal/soc_gum/prvs/2021_2/0717.pdf (дата звернення 05.11.2023)

50. Стабілізація фінансово-економічної системи України: новітні моделі та перспективи розвитку: монографія / За заг. ред. О.М. Гончаренко, О.С. Світличної. Одеса: Атлант, 2017. 271 с.

51. Український фондовий ринок встановив рекорд: як і завдяки чому. Офіційний сайт Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2615657-ukrainskij-fondovij-rinok-vstanoviv-rekord-ak-i-zavdaki-comu.html> (дата звернення 14.10.2023)
52. Філонова І.Б. Перспективи створення спеціалізованого інноваційного банку в Україні. Наука та інновації. 2015. №2-11. С.83-93
53. Фінансова звітність АТ «Державний ощадний банк України». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua/about/financial-reporting> (дата звернення 18.10.2023)
54. Фостяк В. В. Теоретико-методичні підходи до аналізу власного капіталу банків України Веб-сайт. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_303_FostyakVV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_303_FostyakVV.pdf) (дата звернення 08.11.2023).
55. Чайковська В. П. Фінансова політика: підходи до розуміння та значення в діяльності підприємства. Наукові записки. Серія «Економіка». Випуск 23. Веб-сайт. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2021/n23/48.pdf> (дата звернення 21.10.2023).
56. Череп А.В., Андросова О.Ф. Банківські операції: навч. посібн. К. : Вид-во "Кондор", 2008. 410 с.
57. Сервер Верховної Ради України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
58. Сервер Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
59. Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks. Basel Committee of Banking Supervision. – Basel. – Updated November 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>
60. Basel Committee on Banking Supervision. Consultative Document. The New Basel Capital Accord. – 2023. April [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/press/p030429.htm>
61. Financial Stability Board [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.financialstabilityboard.org>
62. Flexible Credit Options for Now and the Future [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbcroyalbank.com>

63. Gilpin R. Global political economy: Understanding the international economic order. – Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2021.
64. International Convergence of Capital Standards. A Revised Framework // Basel Committee of Banking Supervision. – Basel. – Updated November 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.bis.org](http://www.bis.org)
65. International Convergence of Capital Standards. Basel Committee of Banking Supervision. – Basel. – June 1988 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>
66. Levitt T. The Globalization of Markets // Harvard Business Review, 61. – 1983, (May/June). – P. 92-102.
67. Paluszak G. Systemy bankowe w procesie europejskiej integracji walutowej. – Poznan: Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, 2022. – 203 с.
68. Scholte J.A. Beyond the Buzzworld: Towards a Critical Theory of Globalization. KofmanE., Youngs G. (Eds). – London, 2019.
69. Soros G. The crisis of global capitalism: open society endangered. – New York: PublicAffairs, 1998. – 239 p.
70. Steuber U. International Cooperation and Competition among Banks in Europe, w: The Development of Financial Institution in Europe, 1956-1976, red J.E. Wadsworth, J.S.G. Wilson., H. Fournier, A.W.Sijthoff - Leyden, Lejda 1977, s.175-176, 189.

ДОДАТКИ